

**DEMOKRASİ GÖSTERGELERİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE
ETKİSİ: BRICS-T ÜLKELERİNDEN AMPİRİK BULGULAR**

Demet DOĞAN
Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Nüket KIRCI ÇEVİK

2021

**T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DEMOKRASİ GÖSTERGELERİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE
ETKİSİ:
BRICS-T ÜLKELERİNDEN AMPİRİK BULGULAR**

Demet DOĞAN

İKTİSAT ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Doç. Dr. Nüket KIRCI ÇEVİK

TEKİRDAĞ-2021

Her Hakkı Saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tez çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

06/07/ 2021

Demet DOĞAN

ÖZET

Kurum, Enstitü, : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD : İktisat Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Demokrasi Göstergelerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi:
BRICS-T Ülkelerinden Ampirik Bulgular
Tez Yazarı : Demet DOĞAN
Danışmanı : Doç.Dr. Nüket KIRCI ÇEVİK
Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi, 2021
Sayfa Sayısı : 77

Dünyadaki eşitsizliğin ve yoksulluğun kökenlerini anlamak ülkelerin geleceğine yön vermeleri açısından önem taşımaktadır. Geçmişte ulusların zenginlik ve refahı yalnızca ekonomi politikaları ile açıklanmaktaydı. Günümüzde ise; ekonomi politikaları yanında kurumsal yapının varlığı ve işleyişi de ekonomik büyümeyi etkileyen ana unsurlar arasında sayılmaktadır. Kurumsal yapı, birey ve toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların oluşturulmasına ve geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Ekonomik özgürlükler ve demokrasi, kurumsal yapıyı belirleyerek ekonomik büyüme ve refah düzeyini etkilemektedir. Kurumsal yapının temel göstergeleri arasında sayılan ekonomik özgürlükler ve demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklayan teorik yaklaşımlar incelendiğinde çatışma yaklaşımı, bağdaşma yaklaşımı ve şüpheli yaklaşım ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmada demokrasi ve ekonomi kavramlarının alt bileşenlerini özümseyerek, küresel dünyada yeni bir güç odağı olan BRICS-T ülkeleri kapsamında demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin açıklanması ve yukarıda sözü geçen yaklaşımlardan hangisinin ele alınan ülke grubu için geçerli olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, demokrasi düzeyinin ve ekonomik büyümenin ölçülmesinde kullanılan çeşitli endekslerden yararlanılarak, BRICS-T grubunda yer alan ülkeler özelinde ve 2006-2019 periyodunda elde edilen verilerle ekonometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri analiz metodu olarak, panel regresyon analizi benimsenmiştir. Ekonometrik analizin ilk aşamasında panel birim kök testleri gerçekleştirilmiş ardından panel regresyon modeli, EKK ve Dinamik EKK tahmin yöntemlerinden yararlanılarak tahmin edilmiştir. Ekonometrik analiz sonucunda elde edilen bulgular, demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin açıklanmasında ve çatışma, bağdaşma ve şüpheli yaklaşımlardan hangisinin ele alınan ülke grubunda geçerli olduğunun açıklanmasında kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Ekonomik Büyüme, Ekonomik Kalkınma, Demokrasi ve Ekonomik büyüme arasındaki ilişki.

ABSTRACT

Institution, Institute: Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences

Department : Economics Department

Thesis Title :The Impact of Democracy Indicators on Economic Growth Empirical Findings
from BRICS-T Countries

Thesis Author : Demet DOĞAN

Thesis Adviser : Assoc. Prof. Nüket KIRCI ÇEVİK

Type of, Year : Master Thesis, 2021

Total Number of

Pages :77

Understanding the origins of inequality and poverty in the world is important in terms of shaping the future of countries. In the past, the wealth and prosperity of nations was explained only by economic policies. Today, however; In addition to economic policies, the existence and functioning of the institutional structure are among the main factors affecting economic growth. The institutional structure contributes to the creation and development of the rules regulating the relations between the individual and the society. Economic freedoms and democracy affect the level of economic growth and welfare by determining the institutional structure. When the theoretical approaches explaining the relationship between economic freedoms, democracy and economic growth, which are among the main indicators of the institutional structure, are examined, conflict approach, compatibility approach and skeptical approach come to the fore.

In this study, it is aimed to reveal the relationship between democracy and economic growth within the scope of BRICS-T countries, which is a new power center in the global world, by absorbing the sub-components of the concepts of democracy and economy. In this context, econometric analysis was carried out with the data obtained specifically for the countries in the BRICS-T group and for the 2006-2019 period. Panel regression analysis was adopted as the data analysis method in the study. In the first stage of the econometric analysis, panel unit root tests were carried out, and then the panel regression model was estimated using the EKK and Dynamic EKK estimation methods. The findings obtained as a result of the econometric analysis were used to explain the relationship between democracy and economic growth and to explain which of the conflict, cohesion and skepticism approaches are valid in the country group under consideration.

Keywords: Relationship between Democracy, Economic Growth, Economic Development, Democracy and Economic Growth.

ÖNSÖZ

Tezimin konu seçiminden bitiş aşamasına kadar yardımcı olan ve yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Nüket KIRCI ÇEVİK'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu zorlu süreçte desteklerini esirgemeyen, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İktisat Bölümü Doktora öğrencisi Servet KAPÇAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak eğitim-öğretim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sürekli yanımda olan ve üzerimde çok emeği olan kıymetli Aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
DEMOKRASİ VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE.....	3
1.1. Kavramsal Çerçeve.....	3
1.1.1. Demokrasi.....	3
1.1.2. Ekonomik Büyüme.....	5
1.1.3. Ekonomik Kalkınma.....	5
1.1.4. Refah.....	6
1.1.5. Ekonomik Özgürlük.....	6
1.2. Demokrasi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Teorik Yaklaşımlar.....	7
1.2.1. Çatışma Yaklaşımı.....	8
1.2.2. Bağdaşma Yaklaşımı.....	9
1.2.3. Şüpheli Yaklaşım.....	10
1.3. Demokrasi Düzeyini Ölçmede Kullanılan Endeksler.....	11
1.3.1. Vanhanen Endeksi.....	11

1.3.2. Polity Endeksleri	12
1.3.3. Freedom House Endeksi	14
1.3.4. Bollen Endeksi	16
1.3.5. Uluslararası Ülke Risk Rehberi.....	17
1.3.5.1. Politik Risk.....	18
1.3.5.2. Ekonomik Risk.....	19
1.3.5.3. Finansal Risk.....	20
1.3.5.4. Kompozit Risk Değerlendirmesi.....	21
1.3.6. The Economist Demokrasi Endeksi	22
1.3.6.1. Puanlama Sistemi	23
1.4. Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyüme ve Ekonomik Kalkınmada Kullanılan Endeksler.....	24
1.4.1. İnsani Gelişme Endeksi.....	24
İKİNCİ BÖLÜM.....	28
BRICS-T GRUBU ÜLKELERİN GENEL PROFİLİ.....	28
2.1.BRICS'in Kuruluşu.....	28
2.2.BRICS'in Önemi	29
2.3. BRICS Ülkelerinin Genel Profili	30
2.3.1. Brezilya	30
2.3.2.Rusya.....	31
2.3. 3. Hindistan	33
2.3.4. Çin.....	34
2.3.5. Güney Afrika.....	36
2.3.6. Türkiye	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
UYGULAMA	39

3.1. Literatür Taraması.....	39
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	46
3.3. Veri Seti ve Yöntem.....	47
3.3.1. Panel Veri.....	47
3.3.2. Panel Veri Regresyon Modeli	49
3.3.3. Havuzlanmış Panel Veri Regresyonu.....	50
3.3.4. Sabit Etkiler Modeli	50
3.3.5. Rassal Etkiler Modeli.....	50
3.3.6. Dinamik Panel Veri Analizi	51
3.3.7. Panel birim kök testi.....	52
3.3.7.1. LLC Panel Birim Kök Testi	53
3.3.7.2. Fisher Panel Birim Kök Testi.....	53
3.4. Analiz ve Araştırma Bulguları	54
SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	59
KAYNAKÇA.....	61
EKLER.....	67

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Demokrasilerin Dereceleri	12
Tablo 1.2 PolityIV Endeks Değerleri ve Rejim Sınıflandırması	13
Tablo 1.3 Politik Haklar ve Sivil Özgürlüklerle İlgili Puanlama Sistemi	15
Tablo 1.4 Freedom House Endeksine Göre Ülkelerin Özgürlük Durumu	16
Tablo 1.5 Politik Risk Bileşenleri ve ICRG Puanı	19
Tablo 1.6 Ekonomik Risk Bileşenleri	20
Tablo 1.7 Finansal Risk Bileşenleri.....	20
Tablo 1.8 Kompozit Risk Değerlendirmesi Puanlama Sistemi	21
Tablo 1.9 The Economist Endeksine Göre Rejim Sınıflandırılması	23
Tablo 1.10 The Economist Endeksine Göre Türkiye'nin Puanı ve Rejimi	23
Tablo 1.11 İnsani Gelişme Göstergelerinin Değerleri.....	25
Tablo 1.12 İnsani Gelişme Endeks Değerine Göre Ülke Sınıflandırması.....	26
Tablo 2.1 Brezilya Endeks Verileri	31
Tablo 2.2 Rusya Endeks Verileri	32
Tablo 2.3 Hindistan Endeks Verileri	34
Tablo 2.4 Çin Endeks Verileri.....	35
Tablo 2.5 Güney Afrika Endeks Veriler	36
Tablo 2.6 Türkiye Endeks Verileri	38
Tablo 3.2 Panel Birim Kök Testi Sonuçları	55
Tablo 3.3 Sabit ve Rassal Etkiler Model Sonuçları (Hausman Testi).....	57
Tablo 3.4 Dinamik Panel Regresyon Model Sonuçları	57

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1 İnsani Gelişme Endeksinin Bileşenleri.....	25
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

- BRICS-T: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika ve Türkiye
- DYB: Doğumda yaşam beklentisi
- EKK: En Küçük Kareler Yöntemi
- EO: Enflasyon Oranı
- GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla
- GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasılı
- IMF: Uluslararası Para Fonu
- İO: İşsizlik Oranı
- KBGYİH: Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
- OO: Brüt okullaşma oranı
- OYO: Okuryazarlık oranı
- ÖE: Özgürlük Endeksi
- SAGP: Satın Alma Gücü Paritesi
- TA: Ticari Açıklık

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel hedefleri ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, ülkeler ekonomik büyüme ve kalkınmayı besleyen etkenleri daha iyi anlayıp bu yönde politikalar uygulamaya yönelmektedir. Ekonomik kalkınmanın sadece üretimdeki artış ve verimlilikle açıklanamayacağına anlaşılması üzerine demokrasi kavramı ön plana çıkmıştır. Ekonomik büyüme ve kalkınma kavramlarının tam anlamıyla açıklanabilmesi için ekonomik göstergeler yanında, sosyo-demografik göstergelerin, ekonomi politikaların, kurumsal yapının ve demokratik unsurların da dikkate alınması gerekmektedir. Demokrasi göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmaların 1990'lı yıllarda literatüre girdiği görülürken, bu ilişkiyi ortaya koymak için çeşitli teorik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Literatürdeki bazı çalışmalar, demokrasinin ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini savunurken bazı çalışmalar demokrasinin ekonomik büyüme önünde bir engel teşkil ettiğini savunmaktadır. Bir diğer görüş ise; demokrasi ile ekonomik büyüme arasında sistematik bir ilişkinin olmadığı yönündedir. Demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü hakkında bir fikir birliği olmamakla birlikte, literatürdeki üç teorik yaklaşımdan biri olan bağdaşma yaklaşımının baskın kanı olduğu görülmektedir. Demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi daha iyi ortaya koyabilmek ve veri analizine tabi tutabilmek adına, demokrasi ve ekonomik büyümeyi ölçmeye yönelik çeşitli endeksler oluşturulmuştur. Bu endeksler, ülkelerin kurumsal ve ekonomik profillerinin ortaya konulması ve karşılaştırılmasını kolaylaştırırken, demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin de daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı; BRICS-T grubunda yer alan ülkeler özelinde ve 2006-2019 periyodunda, demokrasi göstergeleri ile ekonomik büyüme ilişkisini ekonometrik analizler aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın birinci bölümünde, demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklayan teorik yaklaşımlardan çatışma, bağdaşma ve şüphecilik yaklaşım detaylı şekilde açıklanmıştır. Bununla birlikte, ülkelerin demokrasi düzeyinin ölçümünde kullanılan Vanhanen, Polity, Freedom House, Bollen, ICRG ve The Economist Demokrasi Endeksleri tanıtılmıştır.

Benzer şekilde, ekonomik büyüme, ekonomik kalkınma ve ekonomik özgürlük kavramlarını açıklamada kullanılan kişi başına milli gelir ve insani gelişme endeksi de detaylı şekilde açıklanmıştır. İkinci bölümde, küresel dünyada yeni bir güç odağı olma potansiyeli olan BRICS grubu ile birlikte Türkiye de söz konusu endeksler bağlamında ele alınmış ve söz konusu ülkelerin genel bir profili ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son bölümünde ise; konu ile ilgili literatür taraması yapılarak çalışmanın amaç, veri ve yöntemi açıklanmıştır. Ardından, BRICS-T grubunda yer alan altı ülkeyi ve 2006-2019 periyodunu kapsayan panel veri seti ekonometri paket programları aracılığıyla çözümlenmiştir. Çalışmada, veri analiz yöntemi olarak, panel regresyon analizi benimsenmiştir. Ekonometrik analizin ilk aşamasında, panel birim kök testleri gerçekleştirilmiş ardından panel regresyon modeli, EKK ve Dinamik EKK tahmin yöntemlerinden yararlanılarak tahmin edilmiştir. Çalışmada, demokrasi göstergeleri olarak; The Economist Endeksi, Freedom House Endeksi ve Polity endekslerinden, ekonomik kalkınma göstergesi olarak insani gelişme endeksinden ve ekonomik büyüme göstergesi olarak kişi başına milli gelir değişkenlerinden yararlanılmıştır. Makro iktisadi değişkenler olarak; ticari açıklık oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı kullanılmıştır. Panel regresyon modelinde, bağımlı değişken olarak kişi başına milli gelir; bağımsız değişkenler olarak da The Economist Endeksi, ticari açıklık oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı kullanılmıştır. Son olarak, panel veri setinden hareketle, BRICS-T grubu için gerçekleştirilen panel regresyon analizi sonucunda, demokrasi göstergeleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nicelik ve niteliği açıklanmıştır. Ekonometrik analizler sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle, demokrasi göstergeleri ile ekonomik büyüme ilişkisini açıklayan teorik yaklaşımlardan (çatışma, bağdaşma ve şüpheli yaklaşım) hangisinin ele alınan ülke grubunda geçerli olduğunun açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ VE EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde demokrasi, ekonomik büyüme, ekonomik kalkınma, ekonomik özgürlük ve refah doğrultusunda kavramsal çerçeve açıklanmaktadır.

1.1.1. Demokrasi

Sözlük tanımında demokrasi, üstün iktidarın halkta bulunduğu veya halk tarafından doğrudan ya da özgür bir seçim sistemi içinde seçilmiş temsilciler aracılığıyla kullanıldığı halk tarafından yönetimdir. Bir diğer ifade ile demokrasi, "halkın halk tarafından ve halk için" yönetimidir (TDV, 1992: 9). Demokrasi kavramının iki türü mevcuttur. Bunlardan biri halkın kendi kendini yönetme biçiminde bir aracı bulunmadan, çoğunluğun verdiği kararlar doğrultusunda yönetimin olduğu doğrudan demokrasidir. Diğeri ise; halkın seçtiği kişilerin halk adına en iyi kararları alması ve halkın adına konuşması doğrultusunda temsili demokrasidir. Günümüzde uygulanan demokrasi biçimi; sistemi geliştirerek devamlılığını sağlamak, kanunları oluşturmak, kamunun iyiliğini amaçlayan programları hayata geçirmek gibi görevleri halkın seçip yönetim görevini verdiği ve halkın iradesini temsil eden kişiler tarafından gerçekleştirildiği temsili demokrasilerdir.

Temsili demokrasiye yönelik eleştiriler, demokratik çoğunlukların eşitlik, özgürlük, insanların kendilerini geliştirmelerine imkan yaratmak gibi amaçlarla, iktisadi hayata daha fazla müdahalesi üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak, bu müdahalenin çeşitli özgürlüklere zarar verme ihtimaliyle birlikte; kapitalist sistemin belirlediği sınırların nasıl aşılabileceği konusunda doyurucu yanıtlar verdiğini söylemek zordur.

Demokrasi toplumdaki din, dil, ırk, düşünce gibi farklılıkları, kişisel özgürlükleri dikkate alarak belli kurallar doğrultusunda düzenleyip bir çatı altında toplayarak, toplumsal yaşamı mümkün kılmaya çalışmaktadır. Demokrasilerde, bürokratik yapılar, halkın iradesiyle seçilmiş kişilerin halk adına oluşturduğu politikaları uygulamak zorundadırlar. Seçilmiş kişileri, denetim altında tutmak,

toplumun çıkarları doğrultusunda davranmasını sağlamak ise; sağlıklı seçimlerle mümkün hale gelmektedir. Bununla birlikte, demokrasinin tam anlamıyla hayata geçirilmesi sadece seçimlerle mümkün olmaz. Sağlıklı seçimler yanında, hukukun üstünlüğünün de benimsenmesi demokrasi için kritik bir noktadır.

Demokrasinin gerçekleşme düzeyi ve bireysel hakların kalitesi çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılmaları tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırmalar, her ne kadar tartışmalara açık da olsa demokrasinin işleyiş biçimini değerlendirmede yol gösterici olarak kabul edilmektedir. En anlaşılır haliyle, demokrasiler, bireylerin hak ve özgürlüklerini devlete karşı koruyabildikleri, kamusal kararlara olabildiğince yüksek katılım sağlayabildikleri ve kamusal gücü kullananlara hesap sorabildikleri ölçüde "yüksek kaliteli"; bunları yapamadıkları ölçüde "düşük kaliteli" demokrasi olarak nitelendirilmektedir (Diamond ve Morlino, 2004). Demokratik rejimler kırılabilir ve değişkendir, en kaliteli demokrasiler kötüleşebilirken, kötü demokrasiler zamanla gelişim gösterebilmektedir. Demokrasilerin gelişebilmesi ve yeterince iyi anlaşılması ise eğitimle mümkündür. Demokrasi, sadece uyulması gereken kurallar bütünü değil, yaşamın içinde deneyimlenerek öğrenilmesi gereken bir olgudur. Demokrasinin kalitesinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi toplumdaki bireylere bağlıdır.

Bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınıp korunmasının en ideal yolu demokrasidir. Demokratik rejimlerin diğer rejimler karşısındaki üstünlüğü, toplumdaki bireylerin hak ve özgürlüklerini güvence altına almakla birlikte; sosyo-ekonomik, inançsal, ırksal ya da cinsiyet ayrımlarını göz önüne sererek bunların ortadan kaldırılmasına yönelik adımlar atılmasını sağlamasıdır. Diğer bir üstünlüğü ise; seçilmiş kişilerin toplum karşısında sorumlu tutulmasıdır. Demokrasi, devletin gücünün ve olanaklarının keyfi kullanılmasının sınırlandırılması ve insanın bir 'değer' olarak kabul edilmesinde ciddi bir rol oynamaktadır. Demokrasi, ideal bir rejim olmakla birlikte zamanın getirdiği koşullara uyum sağlayabilmesi ve en verimli şekilde hayata geçirilebilmesi için eksikliklerinin belirlenerek, gerekli iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir.

Literatürde, nihai ve kesin bir demokrasi tanımında uzlaşılmış değildir. Ülkelerin buldukları coğrafi konumdan kültürlerine, sosyo-demografik yapıdan toplumsal yaşayış biçimlerine kadar birçok etken demokrasi kavramını farklılaştırabilmektedir. Özellikle de bireylerin toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları

zorluklar, demokrasi anlayışlarını şekillendirmekte ve demokrasiden beklentilerini farklılaştırmaktadır. Türkiye’de cumhuriyetin ilanından itibaren demokrasi hareketleri başlamış, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda günümüze değin demokratik gelişim süreci devam etmiştir.

1.1.2. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, kişi başına düşen milli gelirin artmasıdır. Diğer bir deyişle, ekonomide mevcut üretim miktarının ve verimliliğinin artmasıyla önceki dönemlere göre daha fazla mal ve hizmet üretilmesidir. Üretim miktarındaki artış, üretimde kullanılan girdilerin artması ya da daha verimli bir şekilde kullanılmasıyla mümkün olmaktadır. Ekonomik büyüme, belli zamanlarda negatif olsa da, ulusal ekonominin potansiyel üretim kapasitesi artış gösterebilmektedir. Ekonomik büyüme ile ülkenin refah seviyesi daha ileri bir düzeye taşınmaktadır. Ancak, ekonomik büyüme ile gerçek bir refah artışı sağlanması için milli gelirdeki artışın gelir dağılımında bir bozulmaya yol açmaması gerekmektedir.

Ekonomi politikalarının temel amaçlarından biri ekonomik büyümeyi gerçekleştirmektir. Ekonomik büyümenin belirleyicilerini ortaya çıkarmak ve işleyişini açıklamak amacıyla birbirini takip eden çeşitli büyüme modelleri oluşturulmuştur. Bu modeller arasında; Klasik Büyüme Modeli, Harrod-Domor Büyüme Modeli ve İçsel Büyüme Modeli yer almaktadır. Üç modelin ortak özelliği, büyümenin temel içeriğini belirlemekte karşılaşılan sorunları ortadan kaldırmaya ve karşılaşılan yetersizlikleri tamamlamaya yönelik olmalarıdır.

1.1.3. Ekonomik Kalkınma

Ekonomik büyüme ile ekonomik kalkınma literatürde zaman zaman aynı anlamda kullanılmakla birlikte, ikisi birbirinden farklı kavramlardır. Ekonomik kalkınma ekonomik büyümeyle ilişkili olmakla birlikte, ekonomik büyümeyi de kapsamaktadır. Kısacası, ekonomik kalkınma ekonomik büyümeyi de içine alan daha geniş bir kavramdır. Ekonomik kalkınma, ülkedeki milli gelir artışıyla birlikte toplumu ilgilendiren ve gelişmesiyle ilgili olan diğer sosya-kültürel ve ekonomik alanlarda da gelişmeyi içermektedir. Örneğin; bir ülkede milli gelir artışı yanında alt

yapı, sağlık hizmetleri ve eğitim seviyesinde artış sağlanması ekonomik kalkınmanın gerçekleştiğini göstermektedir.

Ekonomik kalkınma ve ekonomik büyüme arasındaki ayrım ülkelerin gelişme düzeyleri ile yakından ilgilidir. Ekonomik kalkınma, gelişme olgusu üzerinde duran, sosyal değişim sürecini olumlu etkileyen müdahalelerle çok yakından ilişkili dinamik bir kavramdır. Örneğin; gelişmiş bir ülkedeki milli gelir artışı ekonomik büyümeyi gösterirken, gelişmekte olan ülkelerdeki milli gelir artışı ekonomik kalkınmayı göstermektedir. Ekonomik büyümede milli geliri arttırmak tek bir amaç iken ekonomik kalkınma milli geliri arttırmak yanında birçok amaca da ulaşmayı hedeflemektedir.

Kalkınma sürecinin; ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve insan kalkınma olmak üzere üç temel bileşeni bulunmaktadır. Ülkelerin kalkınma çabalarında bu üç bileşen eş zamanlı olarak yürütülmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum sürecinde kalkınma ajansları kurulmuş ve uygun kalkınma politikaları izlenmesi Türkiye'nin kalkınma sürecinde önemli rol oynamıştır.

1.1.4. Refah

Refahın sözlük anlamı bolluk, varlık ve rahattır. Toplumdaki bireylerin yaşam kalitelerinin iyileşmesi, faydalarının artması refah artışını da beraberinde getirmektedir. Ekonomik kalkınma ile refah birbirini tamamlayan, etkileşim içerisinde olan iki kavramdır. Ekonomik kalkınmadaki olumlu gelişmeler, kişi başına milli gelirdeki artış ekonomik refahın da artığının bir göstergesidir. Bireylerin gelir düzeylerini iyileştirici her bir politika, o ülkede yaşayan bireylerin refahlarında artışla sonuçlanmaktadır. Toplumun refah düzeyinin arttığını söyleyebilmek için ise; hiçbir bireyin gelirinde bir düşüş olmadan bazı bireylerin gelirinde bir artış olması gerekmektedir.

1.1.5. Ekonomik Özgürlük

Ekonomik özgürlük, toplumdaki birey ve şirketlerin iktisadi faaliyetlerini başkalarının bilinçli müdahaleleri olmaksızın istedikleri gibi gerçekleştirmeleri ve bu iktisadi faaliyetleri sonucunda kazanımlarını serbestçe kullanabilmeleridir. Ekonomik özgürlüğün gerçekleştiği bir toplumda, bireylerin tercihleri ön plandadır. Ekonomik

özgürlük, bireyler arası alışveriş işlemlerinin gönüllülük esasının geçerli olduğu serbest piyasalarda gerçekleştiği durumu ifade etmektedir. Ekonomik özgürlük, bireylerin özgür eylemlerini ifade ederken mülkiyet haklarını da başkalarının taciz ve saldırılarına karşı korumaktadır.

Ekonomik özgürlükler, girişimciliğin ve tüketim kalıplarının toplumsal refahın ileriye taşınmasını sağlayacak şekilde gelişmesi için uygun bir ortam hazırlamakta ve bu yolla hem piyasaların oluşumunu hem de etkin işleyişini mümkün kılmaktadır. Ekonomik özgürlüklerin geliştirilmesi yaşam kalitesini artırmakta, rekabetçi piyasaların oluşmasını ve rekabet kültürünün gelişmesini sağlamakta ve toplumun refahını ve ekonomik gelişimini olumsuz etkileyen yolsuzluğun azalmasını sağlamaktadır. Ekonomik özgürlük, refah düzeyi ve sosya-ekonomik performansla etkileşim içerisindedir. Ekonomik özgürlük ile ekonomik büyüme birbirlerini destekleyen ve tamamlayan iki süreç olmanın yanında, aralarında çift yönlü nedensellik ilişki vardır. Ekonomik özgürlüğün hakim olduğu noktada, yatırım ve sermaye oluşumuyla birlikte teknolojik gelişmeler de olumlu yönde etkilenmektedir.

Ekonomik özgürlükler, 1980 itibariyle ölçülmeye başlanmıştır. Ülkelerin ekonomik özgürlükleri derecelendirilerek, mukayese edilmiş bunun sonucunda da ekonomik özgürlük performansları ve işlevleri ortaya konulmuştur.

1.2. Demokrasi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Teorik Yaklaşımlar

Ekonomik büyümenin temel faktörleri ile ilgili yaklaşımlar uzun zaman boyunca ekonomik faktörlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu yaklaşımlar, doğru olmakla birlikte zamanla yetersiz kalmıştır. Çünkü, ekonomik büyümeyi üretim faktörlerinin birikimi ve verimlilik artışı ile açıklamak yeterli değildir. Aynı sermaye ve teknolojik gelişme düzeyine sahip ülkeler, farklı ekonomik büyüme oranlarına sahip olabilmektedir. Ekonomik büyümeyi tam anlamıyla açıklayabilmek için ekonomik faktörler yanında demografik, coğrafi, kültürel faktörlerin aynı zamanda kurumsal yapı ve demokrasi gibi unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Çünkü, ekonomik performansı ekonomik faktörler yanında ekonomik olmayan faktörler de etkilemektedir. İlgili literatür incelendiğinde, demokrasinin ekonomik büyüme

üzerindeki etkisini analiz eden çalışmaların 1990'lı yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Bu bağlamda, demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya koyan üç farklı teorik yaklaşım geliştirilmiştir. Bunlar çatışma yaklaşımı, bağdaşma yaklaşımı ve şüpheli yaklaşımıdır.

1.2.1. Çatışma Yaklaşımı

Ekonomik kalkınma ile demokrasi arasında bir korelasyon olduğunu savunan, Lipset hipotezinden yola çıkılarak, Huntington öncülüğünde bir grup araştırmacının öne sürdüğü yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre; demokrasi, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemeyen bir durum olmakla birlikte, bu ülkelere yüksek maliyetler yüklemektedir. Çatışma yaklaşımı, öne sürdüğü bu düşünceyi üç temel argümana dayandırmaktadır (Sirowy ve Inkeles, 1990, 129).

Birinci argüman, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan olgunlaşmamış demokrasiler ile ilgilidir. Lipset hipotezine göre; demokrasinin ön koşulu ekonomik gelişmedir, ekonomik gelişmesini tamamlamayan ülkelerde meydana gelecek olan demokrasi işlevsel olmayacaktır. Bu düşünceyi destekleyen Huntington, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki siyasi yapılanmanın zayıf ve kırılgan olduğunu öne sürerek, ekonomik büyüme ve demokrasinin birbirini izleyen iki süreç olduğunu ileri sürmektedir. Bu sıralamada ilk gerçekleşmesi gerekenin ekonomik büyüme olduğunu ve bunun arkasından demokratikleşme sürecinin gelmesini gerektiğini savunmaktadır. Çünkü demokrasi olgunlaşmadan önceki süreçte; sınıfsal yapıda, kaynak kullanımının dağılımında, psikolojik ve kurumsal modernleşmede işlevsiz sonuçlar üreterek ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir (Baum ve Lake, 2003: 334)

İkinci argüman ise; demokrasinin ekonomik büyüme için gerekli politikaların etkinliğini bozacağı yönündedir. Bu argüman, otoriter rejimlerin ellerinde bulundurdukları yüksek merkezi güçleri sayesinde, politik hak ve sivil özgürlüklerin gelişiminin önüne geçerek ve oluşumlarını bastırarak, ekonomik büyüme için gerekli ortamı sağlayıp ekonomi politikalarının daha iyi koordine edilebileceğini öne sürmektedir. Aynı zamanda, demokratik ülkelerde seçilmiş birimler yeniden seçilme çabası içerisinde olacağından, kamu gelirlerini yatırım pahasına cari tüketimi en üst

seviyeye çıkarmak amacıyla transfer harcamalarına yönlendirmektedir. Otoriter rejimler ise; toplumun tüketim taleplerine direnebilmekte ve kaynakları yatırımlara aktarabilmekte daha başarılı olabilmektedir (Baum ve Lake, 2003: 334).

Üçüncü argüman, demokrasinin aşırı derecede her alana yayılmış daha fazla müdahaleci politikalar içermesiyle, etkin piyasa koşullarının ve kaynak dağılımının bozulmasını sağlayarak ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemesidir (Chirot, 1977; Cohen, 1985).

Bu üç argüman, otoriter rejimin toplumun çıkarlarını kendi çıkarların üstünde tuttuğu ve ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek için çalıştığı sürece geçerli olmaktadır. Bu çerçevede, “Niçin diktatörler kaynakları kendi çıkarları yerine yatırım için kullansın?” sorusu gündeme gelmektedir. Tarih bu sorular kapsamında iki tip diktatör (iyi ve kötü) olduğunu göstermektedir. Asıl önemli soru ise; süreç içerisinde diktatörlerin hangi tip (iyi ve kötü) diktatörlüğe dönüşeceği (Doğan, 2005).

1.2.2. Bağdaşma Yaklaşımı

Mancur Olson (1996), öncülüğünde geliştirilen bu yaklaşıma göre; demokratik süreç ile ekonomik büyüme birbirini tamamlayan iki olgudur (Sirowy ve Inkeles, 1990: 132-134). Güçlü demokrasilerin içeriğinde var olan yasal kurumlar, mülkiyet hakları ve hukuk kuralları ekonomik büyüme üzerinde dolaylı bir etkiye sahiptir. Bu yaklaşım, ekonomik büyüme için gerekli sözleşmelerin uygulanabilmesi, kanun ve düzenin sağlanması için otoritenin varlığını gerekli bulurken, toplumdaki bireysel hak ve özgürlüklerin ve mülkiyet haklarının korunması gerektiğini savunmaktadır (Sirowy ve Inkeles, 1990: 132). Bu yaklaşım, demokrasiyi; ekonomik özgürlükleri maksimize eden, özel alanı ve mülkiyet haklarını koruyan, yatırımları uyaran ve kaynakların en verimli şekilde kullanımını sağlayan etkili bir araç olarak tanımlamaktadır (Baum ve Lake, 2003: 334).

Bağdaşma yaklaşımı, demokrasinin serbest piyasada toplumdaki bireylerin kendi kaynaklarını biriktirmek ve kullanmak için en verimli ortamı sağlayabileceğini savunmaktadır. Godin (1979)'in bu konudaki görüşü, yenilikçi ve rekabetçi teknolojilerin ancak demokrasinin sağladığı böyle bir ortamda gelişeceği şeklindedir. Ayrıca, toplumdaki bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınarak korunması, bu bireylerin çalışmasında, tasarruf ve yatırım eylemlerinde önemli

derecede teşvikler de sağlamaktadır. Bu düşüncenin varlığı, demokrasi ve ekonomik büyüme kavramlarının birbirlerinden bağımsız olduğu ve otoriter rejimlerin kısıtlayıcı yaklaşımlarının etkinliği varsayımının reddedilmesine neden olmaktadır (Sirowy ve Inkeles, 1990: 134).

1.2.3. Şüpheli Yaklaşım

Şüpheli yaklaşım, demokrasi ile ekonomik büyüme arasında sistematik bir ilişkinin kurulamayacağını ve ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için spesifik politikalar ve kurumsal düzenlemeler üzerinde durulması gerektiğini savunmaktadır. Gelişmelere yol açan temel ilke, gelişmeci bir devlet bakışının izlediği ekonomik disiplin ve reform politikalarıdır (Sirowy & Inkeles, 1990: 134).

Şüpheli yaklaşım, aynı siyasi yapıya sahip ülkelerde farklı ekonomi politikalarının, farklı siyasi yapıya sahip ülkelerde ise; aynı ekonomi politikalarının uygulanabildiğini söyleyerek, asıl üzerinde durulması gereken konunun spesifik politikalar ve düzenlemeler olduğunu savunmaktadır. Örneğin; demokratik rejime sahip bazı ülkelerde, ekonomi politikaları büyüme ve kalkınma gibi hedeflerden uzaklaşabilmektedir. Buna karşılık olarak, otoriter rejime sahip bazı ülkelerde ise; uygulanan ekonomi politikaları büyüme ve kalkınma hedeflerini daha iyi gerçekleştirebilmektedir. Belirli bir dönem içerisinde ülkenin sahip olduğu rejim ne olursa olsun, siyasi parti stratejileri, uygulanan politikaların etkinliği, ekonomi üzerindeki müdahale biçimleri, sanayileşme modeli, kültür, doğal kaynak durumu, vergi politikaları, dış borçlar gibi ekonomik gelişmeyi doğrudan etkileyen faktörler değişebilmektedir. Bu nedenle, ekonomik gelişmeleri demokrasi ya da siyasi rejimler yerine bu faktörlerdeki değişimlerle açıklamak gerekmektedir.

Adejumobi (2000) 'in bu yaklaşımı destekleyerek öne sürdüğü düşünceye göre; bir ülkedeki ekonomik gelişmeler, siyasi rejimler tarafından belirlenmemektedir. Bir ülkedeki otoriter rejim, ekonomik büyüme üzerinde olumlu gelişmeler gösterebilmektedir. Bu düşünceyi desteklemek amacıyla Latin Amerika ve Doğu Asya'daki otoriter rejimlerin ekonomik büyümeye katkılarını örnek göstermiştir (Adejumobi, 2000: 5).

1.3. Demokrasi Düzeyini Ölçmede Kullanılan Endeksler

Kesin bir demokrasi tanımı olmamakta birlikte bu kavram ülkelere göre de değişebilmektedir. Aynı zamanda, demokrasi gibi doğrudan gözlenemeyen kavramların ölçülmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunların üstesinden gelmek amacıyla, günümüzde demokrasiyi ölçmek için çeşitli endeksler oluşturulmuştur. Bu endekslerin temel amacı, politik hak ve sivil özgürlüklerin standart bir biçim de ölçülmesi ile ele alınan ülkelerin demokrasi düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Bu doğrultuda, Seymour Martin Lipset (1959) tarafından demokrasi ile ilgili ilk çalışma gerçekleştirilmiştir. Lipset (1959)'e göre; sağlıklı bir demokrasinin varlığının sürdürülebilmesi için ekonomik kalkınma ve politik meşruluk gerekmektedir. Lipset (1959), ekonomik kalkınmanın belirleyicileri olarak endürüstleşme, kentleşme, yükseköğrenim standartları ve toplumun geneline yayılan refah artışının istikrarını göz önünde bulundurmıştır (Lipset, 1959:73).

1.3.1. Vanhanen Endeksi

Finlandiyalı sosyal bilimci olan Tatu Vanhanen (2000), demokrasi ölçümünü gerçekleştirmeye çalışırken demokrasiyi; bireylerin özgür oy hakkını kullanarak seçtikleri siyasal kişilerin topluma karşı sorumlu olduğu, farklı sosyolojik ve ideolojik grupların iktidarı ele geçirmek için mücadele ettikleri, politik sistem olarak tanımlamaktadır. Vanhanen'in endeksi niceliksel veriler içermekte ve Darwin'in "yaşamak için mücadele etme zorunluluğu" iddiasına dayanmaktadır. Vanhanen çalışmasının ilk aşamalarında demokrasinin gelişiminin teorik açıklamasını politik gücün dağılım şekli üzerinden yapmakta iken, sonraki aşamalarında politik ve açıklayıcı değişkenleri sabit tutarak, demokratikleşme üzerine odaklanmıştır.

Bu endeksin amacı, poliarşinin ölçülmesidir. Bu amaç doğrultusunda Vanhanen, Robert Dah (1953) 'ın poliarşi teorisine atıfta bulunmuştur (Erkuş, 2016: 22). Robert Dah poliarşiyi; bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunduğu, seçim sisteminin adaletli ve güvenilir bir şekilde gerçekleşerek yöneticilerin seçildiği ve toplumdaki bireylerin çoğunluğunun isteklerine karşılık veren bir sistem olarak tanımlamaktadır. Dah (1989)'a göre; poliarşinin temel iki ölçütü birden fazla siyasi partinin aralarında gerçekleştirdiği rekabet ve yetişkin bireylerin seçimlere katılım derecesidir. Dah

(1989), demokrasiyi poliarsi olarak adlandırmış ve en ideal form olduğunu iddia ederek demokrasinin maksimize edilmesi için gerekli sekiz prensip öne sürmüştür (Dahl, 1989: 220; Dahl, 1971: 3-20). Bu prensiplerin Bollen (1990) tarafından politik hak ve özgürlükler olarak sınıflandırılmasıyla da Vanhanen'in oluşturduğu endeks, demokratikleşme endeksi (index of democratization) olarak adlandırılmıştır. Bu sekiz prensip ve sınıflandırılması aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir (Erkuş, 2016: 22).

Tablo 1.1 Demokrasilerin Dereceleri

Politik Haklar	Politik Özgürlükler
Oy kullanım hakkı	Politik organizasyon oluşturma ve onlara katılma özgürlüğü
Kamu personeli olma yeterliliği	İfade özgürlüğü
Liderlerin oy için rekabet hakkı	Bilgiye ulaşım için alternatif kanalların varlığı
Özgür ve adil seçimler	
Oylara bağlı olarak kamu politikaları izlemek için gerekli kurumların varlığı ve oy verenlerin fikirlerinin temsil edilmesi	

Kaynak: K. A. Bollen (1990:11)

Görüldüğü üzere Vanhanen, endeksi iki alt bileşenden oluşmaktadır. Bileşenlerden biri seçimlerdeki rekabet unsurunu ifade ederken, diğeri seçimlere katılım oranını temsil etmektedir. Bu iki alt bileşenin çarpımlarının yüze bölünmesi sonucunda endeks değeri elde edilmektedir. Endeks, 0-70 arasında değerler almaktadır. Sıfır puan demokrasinin olmadığını, yetmiş puan ise tam gelişmiş rekabetçi demokrasiyi göstermektedir. Vanhanen endeksi çalışma verileri 1810 yılından başlayarak günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Endeks kapsamında 190 ülke incelenmektedir (Vanhanen, 2000).

1.3.2. Polity Endeksleri

Ted Robert Gurk (1974), tarafından kısıtlı veri ile oluşturulan endeks, polityI, polityII, polityIII aşamalarından geçerek, günümüzde Money G.Marshall ve Jagers önderliğinde polityIV (Marshall vd., 2002) endeksi olarak yayınlanmaktadır. (Erkuş, 2016: 23). Polity IV veri setinde, diğeri veri setlerinden farklı olarak, Polity Demokrasi Endeksi'nin zaman serisi analizlerinde kullanımını kolaylaştırmak için polityII skoru eklenmiştir. PolityII skoru ile polity endeksinde yer alan standard yönetim skorları

(-66, -77, -88) geleneksel yönetim skorlarına dönüştürülmüştür (Marshall vd., 2002). Polity çalışması, 1800'lerden günümüze kadar olan dönemi kapsamakta ve dünyada 500.000 üzerinde nüfusa sahip olan 167 ülkeye ait rejim yapıları ve rejim değişiklikleri hakkında bilgi vermektedir.

Polity endekslerinin puanlama sistemi, demokrasi ve otokrasi skorlarının elde edilmesiyle oluşturulmaktadır. Demokrasi skoru, siyasal katılım rekabetçiliği, siyasal katılım açıklığı ve başkanlık yönetimi üzerindeki sınırlamalar ile ilgili kodlamalar ele alınarak oluşturulmuştur. Bu skor, 0-10 arasında bir değer almaktadır. Sıfır puanı demokratik unsurların yokluğunu ifade ederken, on puan tam gelişmiş demokrasileri temsil etmektedir. Otokrasi skoru da siyasal katılım rekabetçiliği, katılım düzenlemesi, siyasal katılım açıklığı, ve başkanlık yönetimi üzerindeki sınırlamalar ile ilgili kodların ele alınmasıyla demokrasi skoruna benzer bir şekilde oluşturulmaktadır. Otokrasi skoru, 0-10 arasında değerler almaktadır. Sıfır puanı otokratik unsurların yokluğunu ifade ederken, on puan tam gelişmiş otokrasileri ifade etmektedir.

Elde edilen demokrasi ve otokrasi skorları arasındaki fark alınarak polity endeksi elde edilmektedir. Bu endeks, +10 ile -10 arasında değerler almaktadır. Endeksin ele aldığı ülkede -10 en üst seviyedeki otokrasiyi, +10 ise güçlü demokrasinin varlığını ifade etmektedir. Polity endeksindeki değerler, tamamen kurumsallaşmış otokrasiler, karma otokrasiler ve tam kurumsal demokrasiler olmak üzere üç temel sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Aynı zamanda ülkelerin yönetim biçimlerinden kaynaklanan savaş ve işgal gibi sorunlar nedeni ile özel değerler verilmektedir (Campbell, 2008; Marshall vd., 2014). Aşağıdaki tabloda, polity endeksinin değerleri ve bu değerlere karşılık gelen sınıflandırmalar yer almaktadır. Polity endeksi, birçok bağımsız ülkeyi kapsamakta ve birçok çalışmada yaygın olarak kullanılmaktadır.

Tablo 1.2 PolityIV Endeks Değerleri ve Rejim Sınıflandırması

Endeks Değeri	Rejim Türleri
-6 ile -10 arası	Otokrasi
-5 ile 5 arası	Anarşi
6 ile 10 arası	Demokrasi
Endeks Değeri	Diğer Dönemler
-66	İşgal edilmiş ülke dönemi
-77	Anarşi dönemi
-88	Politik geçiş dönemi

Kaynak: Marshall vd., (2014)

1.3.3. Freedom House Endeksi

1990'lı yılların başlarında Batı Avrupa ve Sovyetler Birliğindeki rejimlerde meydana gelen değişmeler, özellikle komünist rejimlerin yıkılması politik idare yöntemi olarak demokrasiyi ön plana çıkartmış ve yayılmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda, bağımsızlığını kazanan ülkelerin de demokrasi düzeylerini ölçmede Freedom House Endeksi sıklıkla kullanılmıştır.

Freedom House Endeksi, birçok gelişme aşamasından geçerek günümüzde kullanılan haline gelmiştir. İlk olarak, 1950 yılında yıl sonu değerlendirmesi olarak "Özgürlüğün Bilanço Tablosu" adı altında yayınlanmıştır. Bu değerlendirme yazılarının geniş kapsamlı hale gelmesi, politik eğilimlerin etkilerinin değerlendirilmesinin ardından bireysel özgürlük üzerine olan etkilerin incelenmesiyle sağlanmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde ise; Rayman Gastil yönetiminde "Karşılaştırmalı özgürlük çalışmaları" adlı daha ileri seviyede bir çalışma başlatılmıştır. Gastil (1972)'in geliştirmiş olduğu bu yöntem ile 151 ülke, 45 bölge politik haklar ve sivil özgürlükler açısından puanlanarak "özgür", "kısmi özgür" ve "özgür olmayan" ülke olarak sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur (Beşkaya ve Manan, 2007). Bu çalışmalardan çıkarılan sonuçlar, iki ayda bir "Freedom as Issue" dergisinde daha sonra ise yeni adı ile "Freedom Review" dergisinde yayınlanmıştır. Dünyada özgürlük endeksi, 1978 yılında uzman kişilerin makaleleri eşliğinde kitap olarak basılmıştır. Günümüzde ülkelerin demokrasi düzeyini ölçmeyi amaçlayan Freedom House Endeksi, demokratikleşme sürecini analiz eden sivil toplum kuruluşları tarafından, "Freedom In The Word" adlı raporda her yıl yayınlanmaktadır. Freedom House Endeksi, seçilmiş 192 ülke, 14 bölgenin demokrasi açısından durumlarını, siyasal haklar ve sivil özgürlükler olmak üzere iki tür değişkene göre analiz etmektedir. Politik haklar ve sivil özgürlüklere ait kriterlere dayanarak sorular hazırlanıp alanında uzman kişiler tarafından bu sorular cevaplandırılarak ülkelerin almış oldukları ham puan hesaplanmaktadır. Bu ham puan, 1-7 aralığında bir skalada sınıflandırılarak, ülkelerin mevcut durumunu özgür, kısmen özgür ve özgür olmayan ülke olarak tanımlanmaktadır.

Ham puan hesaplamaları için politik haklar ve sivil özgürlükler kriterleri ile ilgili kontrol listeleri hazırlanmaktadır. Politik haklar kontrol listesi üç temel başlığa ayrılmaktadır. Birinci başlık, olan seçim süresi altında üç temel soru bulunurken,

politik çoğulculuk ve katılım altında dört temel soru ve son başlık olan hükümetin performansı altında üç temel soru bulunmaktadır. Sivil özgürlükler kontrol listesi ise dört temel başlığa ayrılmaktadır. İnanç ve ifade özgürlüğü altında dört temel soru, dernek ve örgütsel haklar altında üç temel soru, hukuk düzeni altında dört temel soru ve son olarak kişisel özgürlükler ve bireysel haklar altında dört temel soru bulunmaktadır. Toplamda politik haklar kontrol listesinde on temel soru ve sivil özgürlükler kontrol listesinde on beş temel soru bulunurken, bu ilgili temel sorular baz alınarak detaylı sorular sorulmakta ve detay sorular temel başlığa verilecek puanın belirlenmesinde önemli rol almaktadır (Ek-2:Freedom House Endeksi İçin Politik Haklar ve Sivil Özgürlükler Kriterleri ile İlgili Kontrol Listeleri). Sivil özgürlükler ile ilgili puanlama sisteminin temel yapısı; Bireylerin inaç, fikir, düşünce, eğitim, iş, evlilik gibi konularda özgürce tercih yapabilme, dernek kurabilme ve mülkiyet haklarının korunması gibi temel konulardan oluşmaktadır.

Freedom House Endeksinde, Politik haklar ve sivil özgürlüklerle ilgili toplam 25 soru bulunmaktadır. Bu sorulara cevap olarak 0-4 arası bir puan verilmektedir. Dört, hak ve özgürlüklerde en yüksek değeri gösterirken sıfır en düşük değeri ifade etmektedir. Bu soruların cevaplarının karşılığında politik haklar en yüksek 40, sivil özgürlükler ise en yüksek 60 puan almaktadır. Kontrol listesindeki sorulara karşılık verilen puanların toplamıyla elde edilen ham puanlar, daha sonra 1-7 arasında bir skalada sınıflandırılmaktadır.

Tablo 1.3 Politik Haklar ve Sivil Özgürlüklerle İlgili Puanlama Sistemi

Politik Haklarla İlgili Puanlama	
Toplam Ham puan	Politik Haklar Sınıflandırması
36-40	1
30-35	2
24-29	3
18-23	4
12-17	5
6-11	6
0-5	7
Sivil Özgürlüklerle İlgili Puanlama	
Toplam Ham Puan	Sivil Özgürlükler Sınıflandırması
53-60	1
44-52	2
35-43	3
26-34	4
17-25	5
8-16	6
0-7	7

Kaynak: Freedom House (2017) çalışmasından oluşturulmuştur.

Kontrol listelerindeki soruların karşılığı olan 1 ile 4 arasındaki puanların toplanması sonucu elde edilen ham puanlar neticesinde, her bir kriterin herhangi bir ülke için skalada yer aldığı puan temel alınmaktadır. Ülkenin demokratik rejiminin mevcut durumu ise; politik haklar ve sivil özgürlükler için elde edilen 1 ile 7 arasındaki puanların ortalamasının alınmasıyla ölçülmektedir. Ülkeler aldıkları puanlara göre özgür, kısmen özgür ve özgür olmayan ülke olarak sınıflandırılmaktadır.

Tablo 1.4 Freedom House Endeksine Göre Ülkelerin Özgürlük Durumu

Politik Haklar ve Sivil Özgürlükler Puanlarının Birleştirilmiş Ortalaması	Ülkenin Özgürlük Durumu
1.0-2.5	Özgür
3.0-5.0	Kısmen özgür
5.5-7.0	Özgür değil

Kaynak: Freedom House (2017) çalışmasından oluşturulmuştur.

Ülkelerin değerlendirmeler sonucu aldığı puanın bir olması, demokrasinin varlığını yani; çok partili bir sistemin olduğu, bireylerin bir çok aday arasından hür ve adil bir şekilde tercih yaptığı, muhalefette bulunanların iktidarı elde etme çabası içinde olduğu ve yönetimde etkili olduğu bir durumu temsil etmektedir. Puanın yedi olması ise; en düşük politik haklar ve sivil özgürlükleri temsil etmektedir. Burada hatırlatılması gereken bir konu, Freedom House araştırmalarında yer alan ülkelerin hak ve özgürlüklerin karşılaştırılmasının yapıldığıdır. Bir ülkenin bir puan alması tam demokrasinin olduğu veya hak ve özgürlüklerin tam anlamıyla sağlandığı anlamına gelmemektedir. Burada ülkenin aldığı bir puan kısmen özgür ya da özgür olmayan ülkeler karşısında daha özgür olduğunu ifade etmektedir.

1.3.4. Bollen Endeksi

Bollen (2009), liberal demokrasiyi temel alarak, 1960'da 113, 1965'te 123 ülkeye ait veri setlerini kullanarak, bu ülkelerdeki demokrasi düzeyini ölçmeye çalışmıştır (Bollen, 1980; Bollen, 2009). Elde edilen sonuçlar ise 1990 yılında yayınlanmıştır. Bollen endeksi, demokrasi ölçümünde politik haklar ve demokratik yönetim değişkenlerinden yararlanmaktadır. Politik haklar değişkeni, toplumdaki bireylerin özgür iradeleriyle farklı siyasi görüşlerini değişik vasıtalar kullanarak açıklayıp açıklayamayacağı konusunu ölçmektedir. Demokratik yönetim değişkeni ise seçilmiş siyasi kişilerin topluma karşı hesap verebilirliğini ve halkın yönetime

doğrudan veya seçtikleri temsilciler aracılığıyla katılabile imkânını değerlendirmektedir.

Bollen endeksinin ele aldığı politik demokrasi; politik haklar ve politik özgürlüklere ait basın özgürlüğü, muhalefet grupların özgürlüğü, hükümet yatırımları, adaletli seçimler, idareci seçimi, yasama meclisi olmak üzere altı kriterin durumuna bağlıdır. Muller (1995), Bollen endeksinin içeriğini ele alarak demokratik rejimlerin var olabilmesi için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerektiğini öne sürmüştür (Muller, 1995: 970).

- Ulusal hükümeti yönetenler ya halk tarafından seçilmiş olmalı ya da seçilmiş bir meclis aracılığıyla halka karşı sorumlu olmalı,
- En az iki partinin bulunduğu özgür ve adaletli seçimler olmalı,
- Yetişkinlerin çoğunun oy kullanma hakkı olmalı,
- Özgürce konuşabilme hakkı olmalı ve meclise saygı duyulmalı.

Bollen endeksi, ülkelerin liberal demokrasi derecesini 0 ile 100 arasındaki puan sistematığı ile belirlemektedir. Sıfır puan demokrasi yönetiminin en kötü durumunu gösterirken, yüze doğru bir artış sağlandıkça liberal demokrasilerin kalitesinin arttığı görülmektedir (Muller, 1995: 970). 1996'da Barro, 1994'te Heliwell, Bollen'in çalışmalarını kullanarak demokrasi ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmışlardır.

1.3.5. Uluslararası Ülke Risk Rehberi

Uluslararası ülke risk rehberi (ICGR), International Report dergisinin editörlerinin çalışmaları sonucu oluşturulmuştur. 140 ülkeyi kapsamakta ve aylık olarak güncellenmektedir. Dünyadaki başarılı, ticari ülke risk analizi ve derecelendirme kaynaklarından biri olarak görülmektedir. Her yayında finansal, politik ve ekonomik risk bilgilerinin ışığında tahminlerini sunarak, ülkeler arasında bu risk türlerinin karşılaştırılmasını sağlamaktadır. ICRG, kanun ve düzenlemeler göstergesini hazırlarken, kanun başlığı altında hukuk sisteminin gücü ve tarafsızlığını değerlendirmektedir. Düzenlemeler başlığı altında ise; uygulamalar esnasında hukuki düzene hangi ölçüde uyulduğuna dikkat çekmektedir.

ICRG modelinin öne çıkan avantajı, bu modeli temel alan kullanıcıların kendi risk değerlendirmelerini yapmalarına veya modeli kendi özel gereksinimlerini karşılayabilecekleri şekilde değiştirmelerine olanak sağlamasıdır. Örneğin; işletmelerin veya yatırımların üzerinde belirli risk faktörlerinin etkisi daha büyükse, birleşik risk derecelendirmesi, bu faktörlere daha fazla ağırlık vererek yeniden hesaplanabilmektedir.

ICRG modeli, politik risk, ekonomik risk ve finansal risk olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır. Alt kategoriler ise kendi içlerinde yirmi iki bileşenden oluşmaktadır. Politik risk toplamda on iki bileşenden oluşurken, finansal ve ekonomik risklerin her biri beş bileşenden oluşmaktadır. Aynı zamanda politik risk değerlendirmeleri mevcut bilgiler doğrultusunda öznel analiz temelinde yapılırken, ekonomik ve finansal risk değerlendirmeleri yalnızca kişisel görüşlerden bağımsız verilere dayandırılarak yapılmaktadır.

1.3.5.1. Politik Risk

Politik risk değerlendirmesi on iki bileşen olarak adlandırılan faktör gruplarına risk puanları verilerek yapılır. Her bir birleşene verilecek en düşük puan sıfırken, en yüksek puan ise bileşenin genel politik risk değerlendirmesinde verilen sabit ağırlığına bağlıdır. Değerlendirme sonucunda toplam risk puanları ne kadar yüksekse, riskin o kadar az olduğu sonucu çıkarılırken, toplam risk puanları ne kadar düşükse, riskin o kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Her bir risk bileşeni için önceden belirlenmiş birçok sorunun karşılığına ICRG editörleri tarafından puanlar verilir. Bunun amacı hem ülkeler arasında karşılaştırmayı hem de zaman içinde tutarlılığı sağlamaktır.

Tablo 1.5 Politik Risk Bileşenleri ve ICRG Puanı

Bileşen	ICRG Puanı
Devlet istikrarı	12
Sosyal ekonomik koşullar	12
Yatırım profili	12
İç çatışma	12
Dış çatışma	12
Yolsuzluk	6
Askeri yapının siyasete müdahalesi	6
Dini gerginlik	6
Hukuk ve düzen	6
Etnik gerilimler	6
Demokratik hesap verebilirlik	6
Bürokrasi kalitesi	4
Toplam	100

Kaynak: The PRS Group, International Country Risk Guide Methodology

Genel olarak verilen puanların, toplamın %50'sinden az olması halinde söz konusu bileşen çok yüksek risk olarak kabul edilebilmektedir. Eğer, %50-60 arasında ise yüksek risk, %60-70 arasında orta risk, %70-80 arasında düşük risk, %80-100 arasında çok düşük risk varlığı görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bunun yalnızca genel bir kılavuz olduğudur. Çünkü, diğer birleşenlerde daha iyi bir derecelendirme olması yüksek riski telafi edebilmektedir.

1.3.5.2. Ekonomik Risk

Ekonomik riski ölçmenin genel amacı, ülkenin sahip olduğu mevcut ekonomik durumun güçlü ve zayıf yönlerinin değerlendirilmesini sağlamaktır. Genel olarak mevcut ekonominin güçlü yönlerinin, zayıf yönlerinden daha ağır basması düşük bir ekonomik risk sunacaktır. Ekonominin zayıf yönlerinin, güçlü yönlerinden daha ağır basması durumunda ise yüksek ekonomik risk görülecektir. Bu güçlü ve zayıf yönler, ekonomik riskin bileşenleri adı verilen faktör grubuna risk puanları atanarak değerlendirilir. Her bir birleşene verilebilecek en düşük puan sıfır iken, en yüksek puan ise, bileşenin genel ekonomik risk değerlendirmesinde ICRG tarafından verilen sabit ağırlığına bağlıdır. Değerlendirme sonucunda toplam risk puanları ne kadar yüksekse, riskin o kadar az olduğu sonucu çıkarılırken, toplam risk puanları ne kadar düşükse, riskin o kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1.6 Ekonomik Risk Bileşenleri

Kişi Başına Düşen GSYİH
Reel GSYİH büyümesi
Yıllık enflasyon oranı
GSYİH yüzdesi olarak bütçe dengesi
GSYİH yüzdesi olarak cari hesap

Kaynak: The PRS Group, International Country Risk Guide Methodology

Ekonomik risk modelinde, ülkeler arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak amacı ile bileşenler, ulusal ekonomik yapı içerisinde ölçülen veriler arasından kabul edilen oranlara dayanmaktadır. Verilen puanların toplamının, %50'den az olması durumunda söz konusu bileşen çok yüksek risk kabul edilebilmektedir. Eğer, %50-60 arasında ise yüksek risk, %60-70 arasında orta risk, %70-80 arasında düşük risk, %80-100 arasında çok düşük risk varlığı görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken konu bu yalnızca genel bir kılavuzdur. Çünkü, diğer birleşenlerde daha iyi bir derecelendirme olması yüksek riski telafi edebilmektedir.

1.3.5.3. Finansal Risk

Finansal risk ölçümünün genel amacı, bir ülkenin ödeme kabiliyetinin değerlendirilmesini sağlayacak bir yol bulunmak istenmesidir. Finansal risk modeli, bir ülkenin resmi ve ticari borç yükümlülüklerini finanse etme yeteneğini ölçmeye çalışmaktadır. Bu ölçümler finansal risk bileşenleri olarak adlandırılan faktör grubuna risk puanları verilerek yapılmaktadır. Her bir birleşene verilebilecek en düşük puan sıfır iken, en yüksek puan ise bileşenin genel finansal risk değerlendirmesinde ICRG tarafından verilen sabit ağırlığına bağlıdır. Değerlendirme sonucunda toplam risk puanları ne kadar yüksekse, riskin o kadar az olduğu sonucu çıkarılırken, toplam risk puanları ne kadar düşükse, riskin o kadar yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 1.7 Finansal Risk Bileşenleri

Kişi başına düşen GSYİH
GSYİH'nin yüzdesi olarak dış borç
Toplam mal ve hizmet ihracatının yüzdesi olarak dış borç oranı
Toplam mal ve hizmet ihracatının yüzdesi olarak cari hesap oranı
İthalatın yapıldığı aylar bazında net uluslararası likidite
Döviz kuru istikrarı

Kaynak: The PRS Group, International Country Risk Guide Methodology

Ekonomik risk modelinde, ülkeler arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla bileşenler, ulusal finansal yapı içerisinde ölçülen veriler arasından kabul edilen oranlara dayanmaktadır. Verilen puanların toplamının, %50'den az olması durumunda söz konusu bileşen çok yüksek risk kabul edilebilmektedir. Eğer, %50-60 arasında ise yüksek risk, %60-70 arasında orta risk, %70-80 arasında düşük risk, %80-100 arasında çok düşük risk varlığı görülmektedir. Burada da dikkat edilmesi gereken nokta politik ve ekonomik riskte olduğu gibidir.

1.3.5.4. Kompozit Risk Değerlendirmesi

Birleşik derecelendirmenin içeriğinin %50'sine politik risk değerlendirme katkıda bulunurken, ekonomik risk %25, finansal risk ise %25 katkıda bulunmaktadır. Aşağıda verilen formül, politik, ekonomik ve finansal risklerin toplamını hesaplamak için kullanılır:

$$CPFER (\text{ülke X}) = 0.5 (PR + FR + ER)$$

Burada;

CPHER=Bileşik politik, ekonomik ve finansal risk derecelendirmelerini

PR=Toplam politik risk göstergelerini

FR=Toplam finansal risk göstergelerini

ER=Toplam ekonomik risk göstergelerini ifade etmektedir.

Kompozit risk değerlendirmesinde puan sistemi 0 ile 100 arasında olmaktadır. Sıfır en yüksek riski temsil ederken, yüz ise en düşük riski göstermektedir. Aşağıdaki tabloda ayrıntılı puanlama sistemi verilmiştir.

Tablo 1.8 Kompozit Risk Değerlendirmesi Puanlama Sistemi

Puan	Risk Durumu
00,0-49,9	Çok yüksek risk
50,0-59,9	Yüksek risk
60,0-69,9	Orta risk
70,0-79,9	Düşük risk
80,0-100	Çok düşük risk

Kaynak: The PRS Group, International Country Risk Guide Methodology

Alesina ve Wender (1999: 9)'e göre, akademik çalışmalarda en çok kullanılan endeks uluslararası ülke risk rehberidir. Bunun nedeni olarak; yirmi iki alt bileşene sahip olması ve en uzun zaman dilimi içerisinde, en fazla ülke sayısına yer veren endeks olması gösterilmiştir (Şanlısoy, 2020: 98-99).

1.3.6. The Economist Demokrasi Endeksi

Bu demokrasi endeksi 2006 yılından itibaren, The Economist Intelligence Unit tarafından yayınlanarak günümüze kadar gelmiştir. Bu endekse, EIU (The Economist Intelligence Unit) Demokrasi endeksi de denmektedir. EIU demokrasi endeksi, 167 ülkeyi inceleyerek, dünya ölçeğinde ülkelerin mevcut demokrasi görüntüsünü sunmaktadır. Endeks, ülkelerin mevcut siyasi rejimini dört kategori altında toplamaktadır. Aşağıda bu kategorilere ve EIU için ne anlam ifade ettiklerine yer verilmiştir.

- Tam demokrasiler: Bu kategoride ki ülkelerde siyasi ve sivil özgürlüklere saygı duyulmaktadır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi geçerli olup yargı bağımsızdır. Medya özgürdür. Hükümetin işlevselliği memnun edicidir. Bu ülkelerde demokrasi siyasi kültürle desteklenmektedir.
- Kusurlu demokrasiler: Bu kategoride ki ülkelerde özgür ve adil seçimler yapılmaktadır. Temel sivil özgürlüklere saygı duyulsa bile bazen basına yönelik kısıtlamalar görülmektedir. Siyasi kültür yoktur. Bu ülkelerde düşük siyasal katılım ve yönetsel sorunlar gözükmektedir.
- Hibrit (karma) rejimler: Bu ülkelerdeki düzensizlikler özgür ve adil seçimlerin yapılmasının önüne geçmektedir. Hükümet, muhalefet partilerine ve adaylara baskı uygulamaktadır. Siyasi kültür, siyasal katılım ve hükümetin işlevselliğinde önemli derecede zayıflıklar mevcuttur. Medya yönlendirilmektedir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin geçerliliği zayıftır.
- Otoriter rejimler: Bu kategoride yer alan birçok ülkede tam diktatörlük söz konusudur. Genellikle siyasi çoğulculuk yoktur. Resmi demokrasi kurumları varsa bile işlevselliği yoktur. Yargı bağımsız değildir. Seçimler yapılmaz. Yapılan seçimlerin ise özgür ve adil olduğunu söylemek zordur. Medya iktidar rejimine bağlıdır. Temel hak ve özgürlükler ihlal edilmektedir.

1.3.6.1. Puanlama Sistemi

The Economist Demokrasi Endeksi beş kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; seçim süreci ve çoğulculuk, hükümetin işleyişi, siyasal katılım, siyasal kültür ve sivil özgürlüklerdir. Bu kategoriler altında toplam 60 gösterge bulunmaktadır (Ek3-The Economist Demokrasi Göstergeleri). Gösterge puanları toplanarak 1-10 arasında bir skalaya dönüştürülmektedir. Böylece her bir kategorinin 1 ile 10 arasında bir puanı olmaktadır. Beş kategorinin sahip olduğu puanların basit ortalaması alınarak genel demokrasi endeksi puanı elde edilmektedir. Bu endeks puanına göre de siyasal rejim sınıflandırmaları yapılmaktadır.

Tablo 1.9 The Economist Endeksine Göre Rejim Sınıflandırılması

The Economist Endeks Puanı	Rejim Sınıflandırılması
10,9	Tam demokrasi
9,8,7	Kusurlu demokrasi
6,5,4	Hibrit rejim
3,2,1	Otoriter rejim

Kaynak: The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy,(The World In 2007)

The Economist Dergisi, 8 Ocak 2019'da Demokrasi endeksine ilişkin 2018 yılı raporunu yayınlamıştır. Bu rapora göre; demokratik değerlerin en çok düştüğü bölge Avrupa olmuştur. Türkiye ise; 167 ülke içerisinde 110. sırada yer alarak 2018'de 10 puan gerilemiştir. Söz konusu rapora göre; Türkiye'nin demokrasi düzeyindeki gerilemenin nedeni olarak, 15 Temmuz olaylarının ardından alınan tedbirler gösterilmiştir.

Tablo 1.10 The Economist Endeksine Göre Türkiye'nin Puanı ve Rejimi

Puan	Rejim
4,50	Seçim süreci ve çoğunluk
5.00	Hükümetin işleyişi
5.00	Siyasal katılım
5.00	Siyasal kültür
2.35	Sivil özgürlükler

Kaynak: The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy,(The World In 2007)

The Economist Endeksine göre Türkiye'nin genel puanı 4,37 olarak hesaplanmıştır. Bu puana göre Türkiye, Hibrit rejimli ülkeler arasında yer almaktadır.

1.4. Ekonomik Özgürlük, Ekonomik Büyüme ve Ekonomik Kalkınmada Kullanılan Endeksler

Çalışmanın bu kısmında ekonomik göstergelerin ölçümünü hesaplamada kullanılan endeksler incelenmektedir.

1.4.1. İnsani Gelişme Endeksi

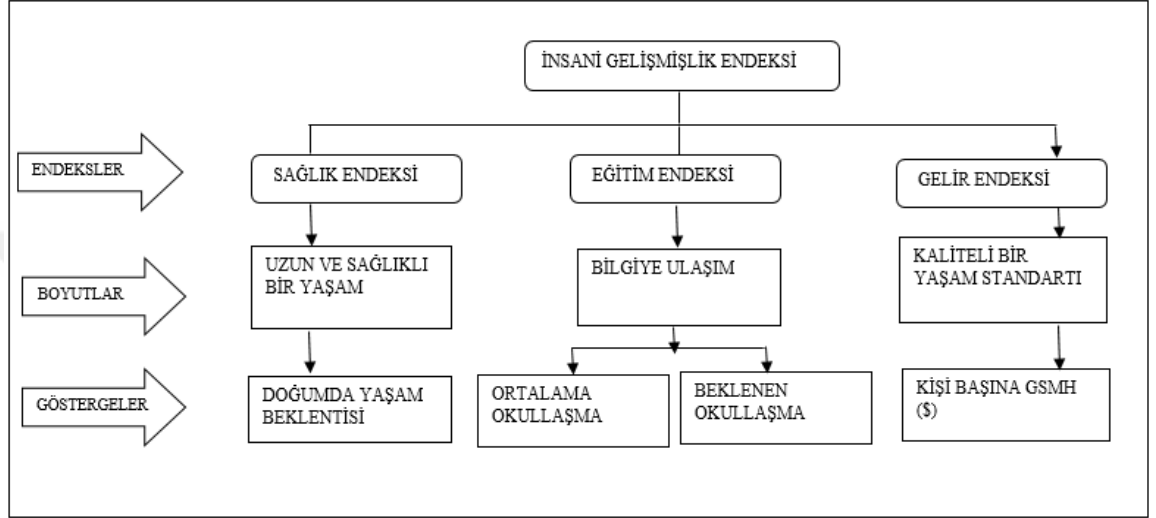
1970'lere kadar kalkınma kavramı üretim ve kişi başına gelirle ifade edilerek, ülkeler arası gelişme düzeyleri karşılaştırılırken toplumların sahip oldukları kültürel, politik ve sosyal yapılar göz ardı edilmiştir. Buna karşılık, karşılaştırılan iki ülke aynı milli gelir düzeyine sahipken, insani gelişme düzeyi açısından farklı noktalarda olabilmektedirler. Aynı zamanda az gelişmiş ülkelerde yüksek büyüme oranlarının gerçekleşmesiyle birlikte işsizlik ve yoksulluk da artışlar yaşanabilmektedir. Bu ikilemlerden dolayı, kalkınma kavramının eksiklikleri eleştirilmiş ve insan odaklı gelişme yaklaşımlarının ön plana çıkması sağlanmıştır. İnsanların önündeki seçeneklerin artması süreci şeklinde tanımlanan insani gelişme (UNDP, 1990:10), kalkınmanın merkezine insanı koyarak bireylerin kabul edilebilir bir yaşam kalitesine yükseltilmesine odaklanmaktadır (Doğan, 2014:101).

1990 yılında iktisatçı ve maliye bakanı olan Mahbub Ul Haq (1990) önderliğinde ilk insani gelişmişlik raporu hazırlanmıştır (Eren ve Kaynak, 2017; Tunç ve Ertuna, 2015). İnsani gelişme raporu Amartya Sen (1979)'in yapabilirlik yaklaşımını temel alarak insan faktörünü ön plana çıkarmıştır (Gürses, 2009: 339-350). UNDP (Birleşmiş Milletler Gelişme Raporu)'de her yıl yayınlanmaya devam etmekte ve içerisine 175 ülke olarak bu ülkelerin insani gelişmişlik düzeylerini ölçmektedir. Bu sayede, insani gelişme endeksi ülkeler arasındaki refah düzeylerinin karşılaştırmasını daha kolay hale getirmiştir.

İnsani gelişme endeksi, ekonomik seçenekleri farklı boyuta taşıyarak yaşam kalitesi için gelir kadar önemli olan sağlık ve eğitim alanlarını da içerisinde barındırmaktadır ve bunlara ilişkin alt endeksler hesaplanmaktadır. Sağlık endeksinin temelini, uzun ve sağlıklı bir yaşam oluştururken, doğumda yaşam beklentisi göstergesinin ölçülmesiyle de endeks değerine ulaşılmaktadır. Eğitim endeksinin temeli, bilgiye ulaşımaya dayanmakta ve endeks değeri ortalama okullaşma ve beklenen

okullaşma göstergelerinin ölçülmesiyle elde edilmektedir. Gelir endeksi ise kaliteli bir yaşam standardına dayanmakta ve endeks değerine kişi başına GSMH göstergesi ölçülerek ulaşılmaktadır.

Grafik 1.1 İnsani Gelişme Endeksinin Bileşenleri

Kaynak: C. Can Aktan (ed), “Dünyada ve Türkiye’de İnsani Gelişme”

[http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ikinci-bol/dunyada-insani-gelis.\(E.T: 10.06.2009\).](http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ikinci-bol/dunyada-insani-gelis.(E.T: 10.06.2009).)

Her bir göstergenin minimum ve maksimum değerleri belirlenerek sağlık, eğitim ve gelir endeksi oluşturulmaktadır. Elde edilen üç endeks değerlerinin geometrik ortalamasının alınmasıyla da insani gelişme endeksine ulaşılmaktadır. İnsani gelişme endeksi değeri 0 ile 1 arasında olup, sıfır en düşük gelişme düzeyini bir ise en yüksek gelişme düzeyini ifade etmektedir. Aynı zamanda, insani gelişme endeksi değerleri ülkeleri dört kategoriye ayırmaktadır. Bu kategoriler, düşük insani gelişme, orta insani gelişme, yüksek insani gelişme ve çok yüksek insani gelişmedir. Aşağıdaki tabloda insani gelişme endeksinin hesaplanması ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir.

Tablo 1.11 İnsani Gelişme Göstergelerinin Değerleri

Boyut	Gösterge	Minimum Değer	Maksimum Değer
Uzun ve Sağlıklı Bir Yaşam	Doğumda Yaşam Beklentisi	20	85
Bilgiye Ulaşım	Ortalama Okullaşma	0	18
	Beklenen Okullaşma	0	15
Kaliteli Bir Yaşam Standartı	Kişi Başına GSMH (\$)	100	75

Kaynak: UNDP, Human Development Report, 2018

Sağlık, Eğitim ve gelir alt endeksleri aşağıda verilen biçimde hesaplanmaktadır.

$$\text{Sağlık Endeksi} = \frac{\text{Cari değer}_{DYB} - \text{Minimum değer}_{DYB}}{\text{Maksimum değer}_{DYB} - \text{Minimum değer}_{DYB}}$$

DYB: Doğumda yaşam beklentisi

Gelir endeksi sağlık ve eğitim endeksinden farklı olarak logaritmik fonksiyonlar kullanılarak hesaplanmaktadır.

$$\text{Gelir Endeksi} = \frac{\log \text{ari değer}_{KBG} - \log \text{Minimum değer}_{KBG}}{\log \text{Maksimum değer}_{KBG} - \log \text{Minimum değer}_{KBG}}$$

Eğitim Endeksi (EE) ise, Yetişkin Okur Yazarlık Endeksi (OYE) ve Okullaşma Endeksi (OOE) olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır.

$$\text{OYE} = \frac{\text{Cari değer}_{OY} - \text{Minimum değer}_{OYO}}{\text{Maksimum değer}_{OYO} - \text{Minimum değer}_{OYO}}$$

$$\text{OOE} = \frac{\text{Cari değer}_{OO} - \text{Minimum değer}_{OO}}{\text{Maksimum değer}_{OO} - \text{Minimum değer}_{OO}}$$

OYO: Okuryazarlık oranı

OO: Brüt okullaşma oranı

$$\text{Eğitim Endeksi} = (2/3 \times \text{OYE}) + (1/3 \times \text{OOE})$$

Bu üç alt endeksin geometrik ortalamasının alınmasıyla insani gelişme endeksi elde edilmektedir.

$$\text{İnsani Gelişme Endeksi} = \sqrt[3]{SE \cdot EE \cdot GE}$$

İnsani gelişme endeksi 0 ile 1 arasında değişen değerler alır ve ülkeler bu endeks değerine göre UNDP tarafından dört grupta kategorize edilir.

Tablo 1.12 İnsani Gelişme Endeks Değerine Göre Ülke Sınıflandırması

Endeks Değeri	Sınıflandırma
0.00-0.47	Düşük insani kalkınma
0.48-0.67	Orta insani kalkınma
0.67-0.78	Yüksek insani kalkınma
0.78-1.00	Çok yüksek insani kalkınma

Kaynak: UNDP, Human Development Report, 2018

İnsani gelişme endeksine, gelir endeksi %32, eğitim endeksi %34 ve sağlık endeksi %34 katkı sağlamaktadır. En az ağırlıklı olan gelir endeksi olmasına rağmen, kişi başına milli gelir insani gelişme endeksine en çok katkıda bulunan göstergedir. Endeks değerleri, Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü (UNPD), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), İstatistik Enstitüsü (UIS) ve World Bank (WB)'nin kaynaklık ettiği veriler ile hesaplanmaktadır (UNDP, 2014a).

İnsani gelişme endeksi, 2010 yılında UNDP tarafından düzenlenerek güncel bir yapıya dönüştürülmüştür ve deneysel olan yeni endeksler geliştirilmiştir. Bunlar; Eşitsizliğe uyarlanmış insani gelişme endeksi (EUIGE), Toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi (TCEE) ve çok boyutlu yoksulluk endeksidir (UBYE).

İKİNCİ BÖLÜM

BRICS-T GRUBU ÜLKELERİN GENEL PROFİLİ

2008 yılında meydana gelen finans krizinin ardından gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümelerindeki düşüşe karşılık, gelişmekte olan ülkeler dünya üretimindeki paylarını artırarak küresel ekonomide daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. ABD hegemonyasının gücünün azalmaya başladığı süreçte kurulan BRICS, topluluğu oluşturan ülkelerin farklı siyasi, ekonomik ve demografik koşulları nedeniyle henüz istenilen düzeyde kurumsallaşamamasına rağmen dünya ekonomik sisteminde önemli göstergelerden biri olmuştur.

BRICS ülkeleri, aralarında iş birliği mekanizmasını sağlayarak çok kutuplu dünya sisteminde, adil ve eşit koşulları içeren rekabet ortamının oluşmasını hedeflemektedir. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelere daha az bağımlılığın söz konusu olduğu yeni ekonomik düzende daha etkin hale gelme amacını gütmektedirler. “Yükselen Güney” olarak da adlandırılan BRICS ülkeleri yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreği içerisinde hissedilebilir bir ekonomik kalkınma seviyesi yakalamayı başarmışlardır (Dilek vd., 2018). Dünya yüzölçümünün %25’inden fazlasını BRICS ülkeleri oluşturmaktadır. 2017 yılı rakamları dikkate alındığında, BRICS ülkeleri küresel ekonominin %23’ünden fazlasını, dünya nüfusunun ise %42’sini oluşturmaktadır. Aynı zamanda, G20’ ye üye olmaları nedeniyle güç denklemi içerisinde gelişmekte olan ülkelerin yükselişini gözler önüne sermektedir (Demir, 2020: 25).

2.1.BRICS’in Kuruluşu

BIRC kelimesi ilk olarak 2001 yılında Goldman Sachs’ın yönetim kurulu başkanı Jim O’Neill tarafından oluşturulan Building Better Global Economic BRICS’ raporunda “Yükselen Ekonomiler” olarak gündeme getirilmiştir. BRIC kısaltması Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin’e atfen ortaya konmuştur (Gerber, 2017: 41). İlk aşamalarda bu ülkelerin kendi içinde bir iş birliğine giderek uluslararası sistemde bir denge unsuru oluşturacağı düşünülmemiştir. İlerleyen yıllarda BRICS aynı zamanda

“Big Four”, “Küresel Güney”, “Büyüyen Güçler”, “Bölgesel Güçler” gibi farklı isimlerle de anılmıştır. 2011 yılında Güney Afrika’nın dahil edilmesinin ardından topluluk BRICS olarak adlandırılmıştır (Haibin, 2012: 1).

Birleşmiş Milletler örgütü altında 2006 yılında gerçekleştirilen 61. Dönem Genel Toplantısı’nda dışişleri bakanları toplanarak BRICS için ilk resmi temas girişiminde bulunmuşlardır. Ardından 2008 yılında G8’de bir araya gelen ilgili ülkeler, 2009 yılı için aralarındaki iş birliğini güçlendirmek ve ortak problemlere çözüm bulabilmek amacıyla bir platform oluşturmaya karar vermişlerdir. Bir yıl sonra Rusya, Çin, Hindistan ve Brezilya, Rusya’nın Yekaterinburg kentinde ilk zirvede bir araya gelmişlerdir (Anadolu Ajansı, 2017). 2010 yılında Brezilya’da ikinci zirve gerçekleştirilmiştir. Bu ilk iki zirve finansal krizin gölgesinde gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında Çin’de gerçekleştirilen üçüncü zirve ana gündemin ekonomik refahın adil dağılımı olmasıyla birlikte Güney Afrika’nın topluluğa katılması açısından da önem arz etmektedir. İlk zirvenin gerçekleştirilmesinden itibaren 2019’a kadar her yıl BRICS ülkelerin birinde yeni zirveler düzenlenmeye devam etmiştir. Bu zirvelerde güncel olarak siyasi, ekonomik, eğitimsel, sağlıksal ve sosyo-kültürel faaliyetler ele alınırken geleceğe yönelik bir perspektif de çizilmektedir (Dilek vd., 2018: 12).

2.2.BRICS’in Önemi

BRICS üyeleri; IMF’nin karar alma süreçlerinde kendi avantajlarına yönelik yeniliklerin yapılmasını, IMF başkanlıklarına Avrupa dışından da adayların atanmasını, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve IMF’nin adil bir şekilde yapılanmasını talep etmektedir (BRICS, 2107: 1). Batılı devletlerin egemenliği altındaki örgütlere karşı rakip olabilecek “Yeni Kalkınma Bankası” (New Development Bank) 2014 yılında BRICS çatısı altında kurulmuştur. 50 milyar dolarlık sermaye ile kurulan Yeni Kalkınma Bankası önce BRICS ülkelerinin daha sonra ise gelişmekte olan ülkelerin büyük alt yapı projelerini finanse etmeyi hedeflemenin yanında dünyadaki çok taraflı kurumlardan biri haline gelmiştir (New Development Bank, 2020). BRICS topluluğu dünya ekonomisinin yaklaşık beşte birini, maden rezervinin %60’ını oluşturmaktadır. Tahıl ürünlerin ise %40’ına yakınına üretmek dünya tahıl deposu konumuna gelmektedir. Aynı zamanda

uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına bağlı olarak 2010 yılı itibariyle Çin, Hindistan, Brezilya ve Rusya dünyadaki döviz rezervlerin %40'ını temsil etmektedir (Piper, 2015: 4).

BRICS'in üç kuzey, iki güney devletini birleştirmesi de önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Diğer guruplardan ayrılmasını sağlayan bu yönüyle BRICS küresel sorunlara karşı tek bloklu çözüm yerine çok yönlü çözümlerin ortaya konulmasını hedeflemektedir. Tüm bunlarla birlikte BRICS topluluğu tek kutuplu dünya düzenine karşı alternatif bir grup niteliği taşıması açısından da büyük önem arz etmektedir.

2.3. BRICS Ülkelerinin Genel Profili

Bu bölümde BRICS-T ülkelerinin coğrafi, siyasi ve ekonomik özelliklerinin kısaca bir tanıtımı yer almaktadır.

2.3.1. Brezilya

BRICS gurubu içerisindeki Brezilya 8.515.770 km^2 'lik alanla Güney Amerika'nın en geniş yüz ölçümüne sahip ülkesidir. Nüfus ve işgücü yapısı açısından ise dünyanın beşinci ülkesi konumundadır. Bol ve çeşitli doğal kaynaklara sahip olmasından dolayı tarım ürünlerinde, canlı hayvan ürünlerinde, ağaç ürünlerinde ve demir, çelik, alüminyum gibi metal ve mineral ürünlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir (Brezilya Ülke Raporu, 2019).

Brezilya'nın 1980'lerde liberalleşme politikalarını uygulamaya koymasının ardından ülkeye giren yabancı yatırım oranlarında yükselme yaşanmıştır. IMF'nin desteklediği ekonomi programlarının faaliyeti ile yükselen ihracat hacmi 2000'li yıllar itibariyle Brezilya'ya önemli oranlarda büyümeyle birlikte enflasyonla mücadelede elde tutulur başarılar kazandırmıştır (Akbulak, 2008). Brezilya ekonomisinde gerçekleşen derin ekonomik durgunluk sebebiyle 2015 yılında %3,8 daralma gerçekleşmiş, 2016 yılında bu daralma %3,2'ye gerilemiştir. 2017 yılında ise %0,7 oranında reel büyüme gerçekleşmiştir. Brezilya, cari fiyatlara göre 2020 yılı itibariyle 195 ülke arasında dünyanın on ikinci büyük ekonomisidir (Brezilya Ülke Profili, 2021). SAGP (2020) sıralamasında dünyada sekizinci, büyüme hızı kapsamında da otuz birinci sırada yer almaktadır. 2017 yılı rakamlarına göre Brezilya'nın dış

ticaretinin %22,33'ünün BRICS ülkeleriyle gerçekleşmesi BRICS ülkeleri içerisindeki ticari faaliyeti gözler önüne sermektedir (Aşçı, 2019: 40).

Tablo 2.1 Brezilya Endeks Verileri

Brezilya	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	2	2	7,38	0,70	14,368
2007	2	2	7,41	0,70	14,425
2008	2	2	7,38	0,71	14,472
2009	2	2	7,24	0,71	14,474
2010	2	2	7,12	0,72	14,546
2011	2	2	7,12	0,73	14,587
2012	2	2	7,12	0,73	14,603
2013	2	2	7,12	0,75	14,634
2014	2	2	7,38	0,75	14,639
2015	2	2	6,96	0,75	14,603
2016	2	2	6,90	0,75	14,568
2017	2	2	6,86	0,76	14,584
2018	2	2	6,97	0,76	14,600
2019	2	2	6,86	0,76	14,614

Kaynak: <https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports(2020).

Brezilya 2006-2019 yılları arasında Freedom House Endeks verilerine göre özgür ülke kategorisine girmektedir. The Economist endeks verilerine göre ise; 2014 yılına kadar kusurlu demokrasi olarak kategorize edilmekte iken, 2015 yılından sonra ise hibrit rejimine doğru geçiş görülmektedir. İnsani gelişme endeks verilerine göre ise; Brezilya yüksek insani kalkınmanın olduğu ülkeler kategorisindedir.

2.3.2. Rusya

Rusya 17.075.400 km^2 lik alanla dünyanın en geniş ülkesi, 145 milyon (2020) nüfusuyla ise dünyanın en kalabalık dokuzuncu ülkesidir. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla kurulan Rusya, köklü bir merkezi planlama geleneğini bırakarak kapsamlı reform planları ile hızla serbest pazar ekonomisine uyum sağlamaya çalışmıştır (Rusya Federasyon Ülke Raporu, 2019).

Tipik bir petrol ekonomisi olması bağlamında, Rusya ekonomisinin %70'ini petrol ve doğal gaz ihracatı oluşturmaktadır. 2015 yılında bir önceki yıla göre Rusya ekonomisi %3,7 oranında daralmıştır. 2017 yılında ise %1,5 büyüme oranının

gerçekleşmesi ile ekonomi toparlanma eğilimine girmiştir. Aynı zamanda, büyük bir tarım üreticisi konumunda olan Rusya'nın 2018 yılı itibari ile sanayisindeki resesyon sürecinin durduğu gözlemlenmiştir (Battal ve Akan, 2019: 6).

Göreceli siyasi istikrarı sayesinde enerji konumunu güçlendiren Rusya, dünyanın en büyük ekonomiler sıralamasında on ikinci sırada yer alırken, dünya GSYİH sıralamasında altıncı sırada, büyüme hızı oranları açısından doksan üçüncü sırada yer almaktadır. BRICS grubu ülkeleri içerisinde incelendiği zaman GSYİH sıralamasında üçüncü, büyüme hızı oranları açısından ise dördüncü sırada yer almaktadır (Aşçı, 2019: 41). 2020 yılında 335 milyar dolarlık ihracatla dünyada on dördüncü sırada yer alan Rusya'nın ihracat yaptığı başlıca ülke BRICS-T grubundan Çin (%14,6)'dir (Rusya Ülke Profili, 2021).

Tablo 2.2 Rusya Endeks Verileri

Rusya	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	6	5	5,02	0,75	14,187
2007	6	5	4,69	0,76	14,269
2008	6	5	4,48	0,77	14,322
2009	6	5	4,4	0,77	14,240
2010	6	5	4,26	0,78	14,284
2011	6	5	3,92	0,78	14,319
2012	6	5	3,74	0,79	14,355
2013	6	5	3,59	0,80	14,374
2014	6	6	3,39	0,80	14,386
2015	6	6	3,31	0,81	14,358
2016	7	6	3,24	0,81	14,353
2017	7	6	3,17	0,82	14,370
2018	7	6	2,94	0,82	14,398
2019	7	6	3,11	0,82	14,418

Kaynak:<https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve United Nations Development Programme Human Development Reports(2020).

Rusya 2006-2019 yılları arasında Freedom House endeks verilerine göre, özgür olmayan ülkeler kategorisinde yer almaktadır. The Economist endeks verilerine göre ise; 2011 yılında hibrit rejimden otoriter rejime geçiş gözlenmektedir. İnsani gelişme endeks verilerine göre ise; Rusya 2010 yılına kadar yüksek insani kalkınmanın 2011

yılı itibari ile çok yüksek insani kalkınmanın mevcut olduğu ülkeler arasında yer almaktadır.

2.3. 3. Hindistan

Hindistan 3,287,263 km^2 lik alana ve 1,36 milyar (2020) nüfusa sahip bir ülkedir. 1990 yılındaki ekonomik reformlarla birlikte liberalleşme yoluna gidilmiştir. Dışa açık ekonomi politikalarının uygulanmasıyla birlikte ekonomik büyümenin hızlanması aynı süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Ticaretin liberalleştirilmesi sonucunda ihracatın rekabet gücü yükselmiştir. Bunun yanında liberalleşme vasıfsız emek gücünün ücretlerinin artmasına yol açarak ülkedeki ücret dengesizliğinin azalmasını sağlamıştır. Hindistan, Asya piyasaları üzerindeki etkinliğini artırması sonucunda bölgesel bir büyüme motoru haline gelmiştir (Hindistan Ülke Raporu, 2021).

Hindistan'ın kat ettiği başarının anahtarı sermaye hareketlerinin aşamalı olarak serbestleştirilmesi ve ticaretin liberalleştirilmesidir. Ülkede bulunan özel şirketlerin ilaç, tekstil, bilgisayar teknolojisi gibi çeşitli sektörlerin avantajlarından yararlanması ülke için önemli bir varlık oluşturmaktadır. Hindistan ekonomisi 2016 yılında %7,7'lik, 2017 yılında ise %7,9'luk büyüme oranına ulaşmıştır. Enflasyon oranı %3'ün altına gerilemiş, cari açık %3,5'in altına düşmüştür. IMF'nin tahminlerine göre Hindistan ekonomisi 2018 yılında %7,4'lik bir büyüme gerçekleştirmiştir (Battal ve Akan, 2019: 7).

Hindistan GSYİH oranlarına göre dünyada dördüncü sırada yer alırken büyüme hızı değerlerine göre beşinci sırada yer almaktadır (Aşçı, 2019: 41). SAGP sıralamasına göre üçüncü en büyük ekonomiye sahiptir (Word Bank, 2019). Hindistan, Comtrade verilerine göre 2019 yılında toplam 323,2 milyar dolarlık ihracat ve 478,8 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. BRICS-T grubu ülkeleri içerisinde en çok dış ticareti Çin'le gerçekleştirmektedir.

Tablo 2.3 Hindistan Endeks Verileri

Hindistan	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	2	3	7,68	0,54	13,932
2007	2	3	7,82	0,55	14,028
2008	2	3	7,8	0,56	14,088
2009	2	3	7,53	0,57	14,138
2010	2	3	7,28	0,58	14,242
2011	2	3	7,30	0,59	14,316
2012	2	3	7,52	0,60	14,373
2013	2	3	7,69	0,60	14,432
2014	2	3	7,92	0,61	14,500
2015	2	3	7,74	0,62	14,573
2016	2	3	7,71	0,63	14,659
2017	2	3	7,23	0,64	14,718
2018	2	3	7,23	0,64	14,789
2019	2	3	6,90	0,64	14,835

Kaynak:<https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports(2020).

Hindistan 2006-2019 yılları arasında Freedom House endeks verilerine göre özgür ülkeler kategorisinde yer almaktadır. The Economist endeks verilerine göre Hindistan'da 2018 yılına kadar kusurlu demokrasi mevcutken 2019 yılında 6,9 puanla hibrit rejim görülmektedir. İnsani Gelişme endeks verilerine göre ise orta insani kalkınmanın olduğu ülkeler sınıflandırılmasında yer almaktadır.

2.3.4. Çin

1949 tarihinde kurulan Çin, 9,561,000 km^2 lik yüz ölçümüyle dünyada ikinci sırada, 1,3 milyar (2019) nüfusuyla dünya ülkeleri sıralamasında birinci sırada yer almaktadır. Çin'in mevcut siyasi yapısı tek parti sistemine dayanmakla birlikte Çin Komünist Partisi ülkenin yönetiminde tek hakimdir. Komünist sistemin 1980'lerdeki dışa kapalı ekonomik yapısı yapılan reformlarla birlikte 1990'lı yıllardan itibaren dışa açık hale gelmeye başlamıştır. Aynı zamanda Çin, Dünya Ticaret Örgütüne 2001 yılında üye olmuştur (Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2020).

Maden ve mineraller bakımından zengin olan Çin, demir, fosfat, titanyum gibi 17 maddede dünya lideri konumundadır. Düşük işgücü maliyet avantajı, elverişli

toprak varlığı, endüstriyel rekabet kuvveti ve çeşitlendirme Çin'in ülkelerarasındaki ticaretine fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda Çin'in ekonomik performansının yabancı sermayeyi ülkeye çekmedeki başarısı ülkenin gücünü arttırmıştır. Dünyanın en büyük ekonomileri kapsamında ABD'den sonra ikinci sırada yer alan Çin, mevcut potansiyelinin gücü sebebiyle en büyük ekonomi olma yolunda aday olarak görülmektedir (Aşçı, 2019: 41).

Çin, GSYİH'ye göre dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir. SAGP oranlarına göre birinci sırada yer alırken büyüme hızı oranları doğrultusunda altıncı sıradadır (Word Bank, 2019). 2010-2014 dönemi içerisinde BRICS grubu ülkelerinin ihracat payının %71'lik kısmı Çin tarafından gerçekleştirilmiştir (Demir, 2020).

Tablo 2.4 Çin Endeks Verileri

Çin	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	7	6	2,97	0,65	15,167
2007	7	6	3,00	0,67	15,300
2008	7	6	3,04	0,68	15,393
2009	7	6	3,08	0,69	15,482
2010	7	6	3,14	0,70	15,583
2011	7	6	3,14	0,71	15,675
2012	7	6	3,00	0,71	15,750
2013	7	6	3,00	0,72	15,825
2014	7	6	3,00	0,73	15,897
2015	7	6	3,14	0,74	15,965
2016	7	6	3,14	0,74	16,031
2017	7	6	3,10	0,75	16,097
2018	7	6	3,32	0,75	16,163
2019	7	6	2,26	0,75	16,221

Kaynak:<https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports(2020).

Çin 2006-2019 yılları arasından Freedom House endeks verilerine göre; özgür olmayan ülkeler kategorisine girmektedir. The Economist endeks verilerine göre otoriter rejim kategorisindedir. İnsani gelişme endeks verilerine göre ise; 2008 yılından itibaren Çin'de yüksek insani kalkınma mevcuttur.

2.3.5. Güney Afrika

Güney Afrika'da 1961 yılında cumhuriyet ilan edilmiş fakat ilk demokratik seçimler 1994 yılında gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise Güney Afrika'da çok partili siyasi sistem mevcut olmakta ve başkanlık sistemi bulunmaktadır.

Güney Afrika 59,30 milyon (2020) nüfusu ve 1.219.090 km^2 lik coğrafi alanıyla BRICS ülkeleri arasında en son sırada yer alırken, diğer ülkelerle kıyaslanamayacak ölçüde düşük ekonomik değerlere sahiptir (Güney Afrika Ülke Bülteni, 2020). Güney Afrika ekonomisi 2015-2016 yıllarında teşekkül eden iç kargaşalar ve kuraklık nedeniyle olumsuz etkilenmiştir. Küresel makroekonomik gelişmelerin etkisiyle de Güney Afrika Cumhuriyeti son dönemlerde zayıf ekonomik performans göstermektedir. Yüksek işsizlik oranı, yüksek enflasyon, yavaş büyüme, yüksek cari açık Güney Afrika hükümetinin ana sorunlarıdır (BRICS, 2017: 100).

Güney Afrika GSYİH oranlarına göre dünyada yirmi beşinci sırada büyüme hızı oranlarına göre ise yüz on sekizinci sırada yer almaktadır (Aşçı, 2019: 41). SAGP verileri sıralamasında otuz ikinci sırada bulunmaktadır (World Bank, 2019).

Tablo 2.5 Güney Afrika Endeks Veriler

Güney Afrika	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	2	2	7,91	0,62	12,685
2007	2	2	7,92	0,63	12,737
2008	2	2	7,91	0,64	12,769
2009	2	2	7,84	0,65	12,753
2010	2	2	7,79	0,66	12,783
2011	2	2	7,79	0,66	12,816
2012	2	2	7,79	0,67	12,838
2013	2	2	7,90	0,68	12,862
2014	2	2	7,82	0,69	12,880
2015	2	2	7,56	0,69	12,892
2016	2	2	7,41	0,70	12,896
2017	2	2	7,24	0,70	12,910
2018	2	2	7,24	0,70	12,918
2019	2	2	7,24	0,70	12,920

Kaynak: <https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports(2020).

Güney Afrika 2006-2019 yılları arasında Freedom House Endeks verilerine göre; özgür ülkeler kategorisinde yer almaktadır. The Economist Endeks verilerine göre; Güney Afrika kusurlu demokrasi kategorisinde yer almaktadır. İnsani gelişme endeks verilerine göre ise; 2011 yılına kadar orta insani kalkınma söz konusuken, 2012 yılından itibaren yüksek insani kalkınma kategorisine geçilmiştir. Aynı zamanda, Güney Afrika BRICS-T grubu içerisinde en düşük KBGSYİH sahiptir.

2.3.6. Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti, 83 milyon (2020) nüfusa ve 783.562 km^2 lik coğrafi alana sahiptir. Türkiye 1923 yılından 2018 yılına kadar parlamenter temsili demokrasi sistemiyle yönetilmektenken, 2017 yılında uygulanan referandumla birlikte başkanlık sistemine geçmiştir. Tekstil, tarım, motorlu araçlar, inşaat malzemeleri, ulaşım ekipmanları ve beyaz eşya gibi iş dallarında Türkiye dünyanın lider üreticileri içerisinde bulunmaktadır. Ülke içerisinde özel sektörde hızlı bir gelişim süreci seyretmektedir. Türkiye'nin GSYH (2019) 761,425 milyar Dolardır. Türkiye İstatistik Kurumunun ortaya koyduğu verilere göre; GSYH 2020 yılının ikinci döneminde bir önceki yıla kıyasla %9,9 azalırken Türkiye ekonomisi son çeyrek dönemde %9,9 daralma göstermiştir.

Türkiye, dünyadaki GSYİH sıralamasına göre; on dokuzuncu en büyük ekonomiyken SAGP (Satın Alma Gücü Paritesi) ve GSYİH sıralamalarına göre ise; on üçüncü en büyük ekonomi konumundadır (World Bank, 2019). Türkiye ile BRICS gurubu ülkeleri arasındaki dış ticaret hacmi 2010-2019 yılları döneminde %11,72 oranında artış göstererek 59 milyar 114 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Baz alınan dönem içerisinde Türkiye'nin en çok dış ticaret gerçekleştirdiği BRICS grubu ülkesi 26 milyar 225 milyon dolar ile Rusya iken ikinci sırada 984 milyon dolar ile Çin yer almaktadır (Demir, 2020).

Tablo 2.6 Türkiye Endeks Verileri

Türkiye	Freedom House Endeksi		The Economist Endeksi	İnsani Gelişme Endeksi	KBGSYİH
	Politik Haklar	Sivil Özgürlükler			
2006	3	3	5,70	0,70	13,447
2007	3	3	5,68	0,70	13,498
2008	3	3	5,69	0,71	13,504
2009	3	3	5,71	0,72	13,455
2010	3	3	5,73	0,74	13,537
2011	3	3	5,73	0,75	13,641
2012	3	4	5,76	0,76	13,688
2013	3	4	5,63	0,78	13,771
2014	3	4	5,12	0,79	13,819
2015	3	4	5,12	0,80	13,877
2016	4	5	5,04	0,80	13,909
2017	5	6	4,88	0,80	13,981
2018	5	6	4,37	0,80	14,011
2019	5	6	4,09	0,80	14,021

Kaynak: <https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex>,

<https://freedomhouse.org/report/freedom-world> ve UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME Human Development Reports(2020).

Freedom House endeks verilerine göre Türkiye 2016 yılına kadar kısmen özgür olan ülkeler kategorisinde bulunmaktayken, 2017-2019 yıllarında özgür olmayan ülkeler arasında yer almıştır. The Economist endeks verilerine göre; hibrit rejim mevcuttur. İnsani gelişme endeks verilerine göre ise; 2012 yılından sonra yüksek insani kalkınmadan çok yüksek insani kalkınmaya geçiş sağlanmıştır.

IMF yönetimi içerisinde adaletli sistemin istemini taşıyan BRICS topluluğu veto hakkına sahip olma amacı gütmektedir. Bir ülkenin veto hakkına sahip olabilmesi için hisse oranlarının yüzde 15'i bulması gerekmektedir. BRICS iş birliği mekanizmasının ise hisse oranları yüzde 14,13 oranındadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin IMF içerisindeki hisse oranının 0,095 olduğu göz önünde bulundurulursa BRICS topluluğuna Türkiye'nin katılımı önemli bir avantaj sağlayacaktır (Battal ve Akan, 2019: 4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

3.1. Literatür Taraması

Bu bölümde literatürdeki demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmaların kısa özeti sunulmaktadır.

Yıldız (2007), çalışmasında Türkiye’de ekonomik büyümenin demokratikleşme üzerindeki etkisi, 1923-2003 yılları arasındaki üç dönem ele alınarak ekonometrik açıdan test edilmektedir. Çalışmada, ekonomik büyümenin göstergesi olarak GSMH ele alınırken, demokrasi göstergeleri olarak polityII ve Freedom House Endeksinin siyasal haklar skoru kullanılmıştır. Ekonometrik analiz sonuçlarına göre; 1962-2003 yıllarında ekonomik büyüme demokrasiyi pozitif yönde etkilemektedir. 1962-2003 yılları arasında ise ekonomik büyüme ve demokrasi arasındaki ilişki 76 kez kesintiye uğramış ve söz konusu ilişkinin istatistiki açıdan anlamlı olmadığı ortaya konulmuştur. Son olarak, 1980-2003 yılları arasında gecikmeli büyüme ile demokrasi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmanın genel sonucu, Türkiye’de uzun dönemde ekonomik büyümenin demokrasiyi pozitif yönde etkilediği yönündedir.

Çukurçayır ve Tezcan (2011), demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini inceleyen yaygın araştırmaların ötesine geçerek demokrasi ve ekonomik büyümenin iki taraflı etkileşimini incelemektedir. Bu çalışmada, demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin incelenmesi altında; politik haklara, sivil ve ekonomik özgürlüğe sahip olan ülkelerin ekonomik büyümesinin olumlu yönde seyir edeceği vurgulanmıştır. Demokrasinin mümkün kıldığı hak ve özgürlükler neticesinde bireyler yönetimi ve kurumları etkileyebilecektir. Bu sayede yönetim, toplumun yararını gözetecek politikalar uygulayacaktır. Tüm bu sürecin sonucunda güvenli ve istikrarlı bir ortamda sermaye birikimi teşvik edilirken yatırımların artacağı gözlemlenmiştir. Gelişmiş ülkelerin, elde ettikleri ekonomik büyüme ve kalkınma düzeyinin sürekliliğini sağlayabilmek için; gelişmekte olan ülkelerin ise ekonomik büyüme ve kalkınmayı gerçekleştirebilmesi için demokrasiye ve kapsayıcı kurumlara ihtiyaçlarının olduğu savunulmuştur. Ekonomik büyümenin ve kalkınmanın

demokrasi üzerindeki etkisinin incelenmesi altında, kaliteli kurumsal yapının, yüksek refah düzeyinin ve yüksek eğitim düzeyinin gerçekleşmesiyle birlikte demokrasinin olumlu yönde etkileneceği savunulmuştur. Bu doğrultuda ekonomik büyümenin topluma kazandırdığı refah artışının ardından birey ve grupların ekonomik güç elde etmesi, hak ve özgürlükler tanıyan demokrasiye olan ihtiyacı artıracaktır. Çalışmanın sonucunda, demokrasi ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur.

Beşkaya ve Manan (2014), bu çalışmada demokrasinin tanımı yapılırken sivil özgürlükler ve politik hakların işlevsellik kazanarak uygulanabilmesinin temelinde demokrasinin varlığı vazgeçilmez bir unsur olarak görülmüştür. Literatürdeki üç temel görüşten (demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde etkisinin olmadığı, demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğu, demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu) yola çıkılmasının ardından demokrasinin ölçümü için Freedom House'un Dünya Özgürlük Endeksi verilerinden yararlanılarak demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, Lipset Hipotezinin mantığına: ekonomik refah seviyesindeki artışın demokratik gelişmeleri tetiklediğine bunun neticesinde de demokrasiyle ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir etkileşimin olduğuna vurgu yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Uluslararası platformlarda yer almak ve AB'ye katılmak için gerekli çalışmalarda bulunması demokratik süreçlerde ilerleme yaşanmasında etkili unsurlar olarak görülmüştür. Aynı zamanda ülke içinde yaşanan darbelerin politik ve sivil özgürlükleri kısıtlayarak demokrasi alanında olumsuzluklara neden olduğu vurgulanmıştır. 2014 yılı içerisinde yaşanan olumlu gelişmelerin neticesinde Freedom House endeksi verilerine göre Türkiye kısmen özgür ülkeler kategorisinde yer aldığı gösterilmiştir. Bunlarla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik alanda ilerlemesinin imkânsız olmadığına altı çizilmiş fakat bu yolun uzun ve meşakkatli olduğu savunulmuştur.

Arslan ve Doğan (2014), uzun dönem içerisinde ekonomik performansı doğrudan veya dolaylı etkileyen siyasi rejimlerin, ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin niteliklerini ve yönünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu ilişki, etkileşiminin ortaya koyduğu sonuçlar literatürdeki iki argüman çerçevesinde açıklanmıştır. Buna göre, ilk argüman demokratik rejimlerin cari tüketim baskısına

maruz kalmalarından kaynaklı yatırımların azalmasına sebebiyet vereceği bunun sonucunda da ekonomik büyümeyi yavaşlatacağı ya da olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Diğer bir argümana göre ise; otoriter rejimler de toplumsal refahı ve toplam çıktıyı arttırmaya yönelik teşviklerin olmayışı diktatörlerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesine sebebiyet verecektir. Bunun sonucunda da otoriter rejimlerin ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyerek önünde bir engel oluşturacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ortaya koyduğu temel sonuç, demokratik rejimlerin mülkiyet haklarını koruması ve güçlü kurumsal yapı oluşturması sayesinde dar çerçevede ekonomik büyümeyi geniş çerçevede ise kalkınmayı destekleyen rejimler olmasıdır.

Acemoglu, Naidu, Restrepo ve Robinson (2015), demokrasinin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği ve sınırladığı düşüncesinin geçersizliğini vurgulamakta ve dünya çapında yayılmakta olan demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Araştırma 1960-2010 yılları arasında 175 ülkeyi kapsayan panel veri analizine yer verilmiştir. Bunun için ekonomik büyümenin göstergesi olarak; Dünya Bankası Kalkınma Göstergelerinden elde edilen kişi başı GSYİH kullanılmıştır. Bunun yanında ek değişkenler olarak yatırım, ticaret (ihracatlar artı ithalat), ortaokul ve ilkokullara kayıt ve bebek ölümlerine yer verilmiştir. Lane ve Milesi-Ferretti (2007)'nin oluşturduğu finansal akışlar(GSYİH'nin üzerindeki dış varlıklar)'dan, Feenstra tarafından oluşturulan Penn World Tabloları toplam faktör verimliliği(TEP)'nden, Hendrix(2010)'in oluşturduğu vergi gelirleri tablosundan, Giuliano(2013) öncülüğünde oluşturulan bir ekonomik reformlar endeksinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda Banks ve Wilson'ın (2013) Ulusal Zaman Serileri Arası Veri Arşivi kullanılarak sosyal huzursuzluğun ikili bir ölçüsü oluşturulmuştur.

Bunun yanında, demokrasinin göstergesi olarak PolityIV ve Freedom House Endeksinin birleşimi kullanılmıştır. Araştırma Demokrasizlikten demokrasiye geçiş yapan ülkenin ilerleyen 25 yılda kişi başına düşen GSYİH, demokrasi olmayan bir ülkeden yaklaşık %20 daha yüksek olacağını göstermektedir. Sabit etkiler OLS regresyonunda, ekonomik ve istatistiksel olarak bir demokrasinin gelecekteki kişi başına GSYİH üzerinde önemli olumlu etkisi olacağını öne sürmektedir. Araştırmada ortaya konan genel kanı; iddia edilenin aksine demokrasinin ekonomik büyümeye

neden olduğu ve ülkelerarası ve ülke içinde kullanılan demokrasinin ekonomik teşvikler oluşturduğudur.

Şahin (2016), Azerbaycan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Rusya’da demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1995-2015 dönemi için panel veri analiziyle incelemektedir. Bu doğrultuda, planlı ekonomik sistemden piyasa ekonomisine geçiş yapan ülkelerin demokrasi ve büyüme arasındaki etkileşiminin seyri araştırılmaktadır. Bağımlı değişken olarak kişi başına GSMH, bağımsız değişken olarak ise Freedom House tarafından oluşturulan demokrasi endeksi kullanılmıştır. Analizin sonucu, bağdaşma yaklaşımını desteklemekle birlikte uzun dönemde çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymaktadır. Buna göre geçiş ekonomilerinde demokrasideki gelişim ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Aynı şekilde ekonomik büyüme demokrasiyi olumlu yönde etkilemektedir.

Koçak ve Uzay (2017), çeşitli özellikleri aynı olan ülkelerin farklı büyüme oranları gerçekleştirmesinin sebebi kurumsal yapıların mümkün kıldığı teşviklerin sermaye birikimi ve teknolojik gelişme gibi süreçleri ortaya çıkarmasıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda 1975-2014 dönemi göz önüne alınarak Türkiye’deki mevcut demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ortaya koyulması çalışmanın amacını oluşturmuştur. Araştırmada, birim kök testlerinin uygulanmasının ardından Johansen ve Maki yöntemleri kullanılarak eşbütünleşme ilişkisi test edilmiştir. Stock ve Watson yöntemleri kullanılarak ise uzun dönem katsayıları tahmin edilmiştir. Eşbütünleşme test sonuçlarının ortaya koyduğuna göre sermaye, ticaret, işgücü, demokrasi ve ekonomik büyüme arasında dengeye dayalı uzun dönemli bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda, demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olumlu bir etkiye sahip olduğu uzun dönem katsayı tahmin sonuçlarında ortaya konulmuştur. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda, Türkiye’de sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilebilmesi için demokrasi rejiminin önemli bir faktör olarak işlevsellik kazanması gerektiğinin altı çizilmiştir. Bunun yanında Türkiye için ortaya konulan bu analizlerin bağdaşma yaklaşımının mantığıyla benzerlik gösterdiği de belirtilmiştir.

Barış ve Erdoğan (2018), ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin ekonomik performansını etkilediği düşüncesinden yola çıkmıştır. Aynı zamanda, Orta-Doğu’daki

demokratikleşme hareketinin gündeme gelmesiyle kurumsal faktörlerden olan politik kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ampirik çalışmalar eşliğinde betimsel analiz yöntemini kullanarak incelemiş ve literatürdeki araştırmaların kısa bir özetini sunmaya çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda, literatürdeki iki ana düşünce ortaya konulmuştur: Bunlardan ilki, demokrasinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği düşüncesidir. Demokratik kurumlara sahip olan ülkelerde toplumun gelirin yeniden dağıtılması için hükümetleri baskılayarak gelir eşitsizliğinin daha az olmasını sağladığı belirtilmiş bununla ekonomiyi pozitif yönde etkilediği savunulmuştur. Yine bu görüşe göre demokrasinin ekonomik büyümeyi hangi yollarla ve etkileşim mekanizmalarıyla etkilediği de önemlidir. Diğeri ise; ekonomik büyüme ve demokrasi arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu ya da bu ilişkinin kayda değer bir sonuç doğurmadığı düşüncesidir. Demokratik kurumları olan ülkelerde toplum baskısıyla tüketime odaklanılabileceği fakat otoriter rejimlerde bu baskının olmaması hükümetlerin tüketimi kısırarak tasarrufa öncelik verebilmesini sağlayacaktır. Bunun sonucunda da yatırımlar teşvik edilerek ekonomik büyümenin sağlanabileceği düşüncesinin altı çizilmiştir. Tüm bu sonuçlarla birlikte, literatürde yer alan çalışmaların birçoğunun bağdaşma yaklaşımını desteklediği, Türkiye ekonomisi için yapılan araştırmalarda ise her üç yaklaşıma da yer verildiği vurgulanmıştır.

Çoban ve Yayar (2018), AB ülkeleri kapsamında demokrasinin, refahın göstergesi olan insani gelişme üzerindeki etkisini dengeli panel veri analizi kullanarak ölçmektedir. Araştırma, demokrasinin göstergesi olarak The Economist Endeksini ve Mülkiyet Hakları Endeksini, insani gelişme göstergesi olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan insani gelişme endeksini kullanmıştır. Bu endeksler dışında, ticari açıklık oranı, enflasyon oranı, işsizlik oranı, kamu eğitim harcamaları ve kamu sağlık harcamaları değişkenlerinden de yararlanılmıştır. İnsani gelişme endeksinin üç ana teması: doğumda yaşam beklentisi, brüt okullaşma oranı ve satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen GSYİH'dir. Bu bağlamda araştırma ülkelerin ekonomik refahının yanında sosyal refahını da incelemektedir. Çalışma sonucu, literatürdeki yaygın görüşü destekler nitelikte olmakla birlikte AB ülkelerinde artan demokrasinin ve mülkiyet haklarının insani gelişmeyi pozitif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Araştırma, AB ülkelerindeki refah seviyesinin yüksek olmasını demokratik kurumların varlığına bağlamaktadır. Aynı zamanda, yüksek insani

gelişme düzeyine ulaşmak isteyen ülkelerin demokratik değerleri benimsemesi, hukukun üstünlüğünü sağlaması, bireylerin hak ve özgürlüklerini temin etmesi ve mülkiyet haklarını koruması gerektiğinin altını çizmiştir.

Acemoğlu ve Robinson (2019), dünya ülkelerinin mevcut siyasi ve ekonomik durumlarının analiz edilerek içinde buldukları farklılıkların anlaşılması üzerine geçmişten geleceğe doğru bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışmanın merkezini oluşturan ana iddia, özgürlüğün oluşabilmesi ve ardından gelişebilmesi için devlet ve toplumun karşılıklı güçlü olması gerektiğidir. Buna göre; ülkedeki düzeni sağlayabilecek güçlü bir devlete ihtiyaç varken devletin gücünün iyi yönde kullanılmasını sağlayarak gücü denetim altında tutacak güçlü ve katılımcı bir topluma da ihtiyaç vardır. Despotik devlet rejimlerinin getirdiği korku ve baskı ile devletsizlik sonucu ortaya çıkan kanunsuzluk, şiddet ve kaos ortamının arasına sıkışmak özgürlüğe giden dar koridor olarak nitelendirilmiştir. Koridor olarak tasvir edilmesinin nedeni ise özgürlüğün bir süreç içerisinde kazanılmasıdır. Koridorun dar olması ise başarının zor olmasından kaynaklıdır.

Namevcut devlet modelinde merkezi otoritenin olmaması üretimin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. İnsanların faaliyetleri sonucunda elde edikleri ürünlerin özel mülkiyet hakları güvence altında olmadığından iktisadi faaliyetler durmaktadır. Bunlarla birlikte normlar kafesinin olması ekonominin gelişimini engellemektedir.

Despotik devlet modeli, merkezi yapının olmağı devletlere göre daha iyi ekonomik fırsatlar sunabilmektedir. Ancak despotik devlet modeli altında gerçekleşen ekonomik büyüme sınırlı olduğu gibi gerilemeye maruz kalmaktadır. Bunun nedeni yaratıcı yıkımdan uzak sömürücü büyüme politikalarının benimsenmesidir.

Prangalanmış devlet modelinde ise güçlü merkezi kurumlar ve kendini devlete karşı koruyabilen hareketli bir toplum vardır. Toplumdaki tüm bireylerin iktisadi avantajlara ulaşılabilirdiği bu modelde sağlıklı ekonomik büyüme gerçekleştiği gibi devamlılıkta sağlanacaktır.

Kapsayıcı siyasi kurumlar, kapsayıcı ekonomik kurumlar oluşturma eğilimindedir. Aynı zamanda kapsayıcı siyasi kurumlar, kapsayıcı ekonomik kurumlardan beslenerek gelişimini sürdürmektedir. Böylece verimli bir döngü oluşmaktadır. Sömürücü siyasi kurumlar ise tam tersi kısır döngüler oluşturmaktadır. Tüm bunlarla birlikte çalışmada, ülkelerin mevcut ekonomik düzeylerinin bir kader

olmadığı ve kapsayıcı kurumların ekonomik büyümeyi teşvik ettiği ortaya koyulmuştur.

Önder (2019), her biri bölgesel güç olan Hindistan, Rusya, Brezilya ve Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS ülkeleriyle birlikte Türkiye'nin uluslararası durumunu tespit etmek ve ülkeleri birbiriyle karşılaştırabilmek için küresel barış endeksi, ekonomi endeksi, basın özgürlüğü endeksi, hukukun üstünlüğü endeksi ve insani gelişme endeksinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, 2008-2018 endeks verileri incelenmiş ve BRICS-T ülkelerinin giderek kötüleşen performansı gözler önüne serilmiştir.

Ekonomi (GSYH) Endeksi Kapsamında Türkiye, 2001 ve 2009 krizleri haricinde 2016'a kadar iyi bir ekonomik büyüme göstermiştir. Ancak bu tarihten sonra GSMH'de düşüş gözlemlenmiştir. Ekonomik büyümede yaşanan düşüşten sonra büyük ekonomiler sıralamasında Türkiye 17. Sıradan 20. Sıraya gerileyerek Güney Afrika haricinde diğer BRICS ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Basın Özgürlüğü endeksine göre; 180 ülke içerisinde Türkiye 2002 yılında 99'uncu sırada, 2010 yılında 138'inci sırada yer almıştır. 2019 yılında ise 157'inci sıraya gerileyerek sadece BRICS ülkelerinden Çin'in yukarısında yer alabilmiştir. Hukukun Üstünlüğü Endeksi bağlamında Türkiye'nin 2012 yılında 99'uncu, 2018 yılında ise 102'inci sırayla BRICS ülkelerinin en gerisinde yer aldığı gösterilmiştir.

İnsani Gelişmişlik Endeksi kapsamında BRICS ülkelerinden Rusya'nın 1. Türkiye'nin ise 2. Sırada yer aldığı gözlemlenmiştir. 2000 ile 2016 yılları arasında Türkiye 159'uncu sıradan 65'inci sıraya yükselerek gelişme göstermiştir. Eğitim gören geç nüfusun artması ve yaşam beklentisinde sağlanan artış bu gelişmenin temel sebebi olarak gösterilmiştir.

Demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nicelik ve niteliğinin ortaya konulmasına yönelik araştırmalar 1990'lı yıllarda artış kazanırken 2000'li yıllarda artış eğilimi giderek artmıştır. Literatür taraması sonucunda demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine ortak bir kanıya varılamamıştır. Ancak yukarıda ele alınan literatürün de gösterdiği üzere bağdaşma yaklaşımının geçerliliğinin daha çok desteklendiği görülmektedir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki ve etkileşim yıllardır tartışmalı olmakla birlikte birçok çalışmanın ana konusu olmuştur. Demokrasi ve ekonomik büyüme ülkelerin barındırdığı değişik unsurlar nedeniyle farklılık göstermektedir. Bununla birlikte az gelişmiş ülkelerin demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi anlayarak ekonomik büyüme programları hazırlaması önem taşırken, gelişmiş ülkelerin ise ekonomik kalkınmalarının devamlılığı açısından bu ilişkinin yönünü özümseyerek politikalar yürütmesi önemlidir.

Bu çalışmada, ekonomik büyümenin ve demokrasinin kavramsal ve teorik çerçevesi açıklanarak, demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya koyan yaklaşımlar incelenmiştir. Çatışma yaklaşımı, bağdaşma yaklaşımı ve şüpheli yaklaşım doğrultusunda BRICS-T ülkeleri için elde edilen veri setleri aracılığıyla demokrasi göstergeleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin yönü ve niteliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda, BRICS-T ülkeleri için gerçekleştirilen ekonometrik analizin sonucunda, bu ülke grubu için hangi yaklaşımın geçerli olduğu ve demokrasinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, BRICS-T ülke grubu özelinde demokrasi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ekonometrik analizler aracılığıyla incelemek ve söz konusu ülkeler için geçerli teorik yaklaşımı belirlemektir. Demokrasi ve ekonomi kavramlarının alt bileşenlerinin de özümseyerek genel çerçeve içerisinde daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Demokrasinin ekonomi boyutu ile ekonominin de demokrasi boyutu ile birlikte açıklaması ve bu değişkenler arasındaki etkileşimin belirlenmesi, BRICS-T ülkelerindeki durumun ortaya konulması araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın hız kazanmasında demokrasinin etkin bir rolü olduğu gibi, demokrasi düzeyinin artmasında da ekonomik büyüme ve kalkınmanın ayrı bir önemi vardır. Bu noktada, çalışmada, demokrasi ile ekonomik kalkınma arasındaki etkileşimin boyutları ve bunlar arasındaki neden sonuç ilişkisi incelenmektedir.

3.3. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada, BRICS-T ülkelerinde demokrasi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin varlığı araştırılmaktadır. Çalışmada, demokrasi göstergelerinden The Economist Endeks verilerine <https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex/> linkinden, Freedom House Endeks verilerine Freedom House web sayfasındaki freedom in the world veri kaynaklarından, Polity verilerine Center For Systemic Peace web sitesinden ulaşılmıştır. Ekonomik özgürlüğün ve kalkınmanın göstergesi olan İnsani Gelişme Endeks verilerine ise, United Nations Development Programme Human Development Reports (2020) dan, makro değişkenler ticari açıklık, işsizlik ve enflasyon oranlarına World Development Indicators'dan ulaşılmıştır.

Çalışmada, demokrasi göstergeleri olarak; The Economist Endeksi; Freedom House Endeksi ve Polity endekslerinden, ekonomik kalkınma göstergesi olarak insani gelişme endeksinden ve ekonomik büyüme göstergesi olarak kişi başına milli gelir değişkenlerinden yararlanılmıştır. Makro değişkenler olarak, ticari açıklık oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı kullanılmıştır. Panel regresyon modelinde bağımlı değişken olarak kişi başına milli gelir, bağımsız değişkenler olarak da The Economist Endeksi, ticari açıklık oranı, enflasyon oranı ve işsizlik oranı kullanılmıştır. Tüm bu değişkenlere ait veriler 2006-2019 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Değişkenler tercih edilirken verilere ulaşılabilirlik ve literatürde ki benzer çalışmalar dikkate alınmıştır.

Çalışmada BRICS-T ülkelerinde demokrasi göstergelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini test etmeye yönelik dengeli panel veri analizi gerçekleştirilmiştir. Her bir yatay kesit verileri eşit sayıda olmasından kaynaklı bu çalışmada dengeli panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri modelinin tahmin edilmesinde EViews programından yararlanılmıştır.

3.3.1. Panel Veri

Panel veri; ülkeler, firmalar, hane halkları ve bireyler gibi aynı birimlere ait yatay kesit verilerin zaman içindeki değişimlerinin toplanarak incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Gujarati ve Porter, 2008: 591). Bununla birlikte panel veri zaman

boyutuna sahip yatay kesit verilerin toplamıdır. Panel veriden ilk olarak 1950 yılında bahsedilmiş olmakla birlikte uygulamaya ancak 1990 yılında geçilmiştir. Ekonomik çalışmalardaki tek boyutun yetersiz kalması panel verinin ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur. Zaman serisi verisi doğrultusunda sadece bir birimin farklı zaman bilgisi ele alınabilirken yatay kesit verisi doğrultusunda birden fazla birimin belli bir zamanı içeren bilgisi veri olarak ele alınabilmektedir. Bu çerçevede farklı birim ve zaman periyodunda bilgilerin toplanarak incelenmesi gerekiyorsa panel veri analizinin kullanılması yerinde olmaktadır (Tatoğlu, 2016: 2-3).

Yapılan bu çalışmanın uygulama bölümünde kullanılacak analizlerin tek bir açıdan incelenmesi yetersiz kalacağından, çalışmada yatay kesit ile zaman serisi verilerinin bir arada kullanılmasını mümkün kılan panel veri yöntemi tercih edilmiştir.

Panel veriyi oluşturan yatay veya zaman kesit serileri gözlem sayısına bağlı olarak farklı isimler alabilmektedir. Buna göre yatay kesit birim sayısı(N), zaman serileri birim sayısından (T) azsa “uzun panel”; yatay kesit birim sayısı(N), zaman serileri birim sayısından fazla ise “kısa panel” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte her bir yatay kesit birimi aynı sayıda zaman serisi gözlemlerinden oluşuyorsa “dengeli panel”, farklı zaman serisi gözlemlerinden oluşuyorsa “dengesiz panel” olarak değerlendirilmektedir. Dengesiz panel analizinin karmaşık yapıda olmasından kaynaklı uygulamalarda daha fazla dengeli panel analizi kullanılmaktadır. Zaman serisi ve yatay kesit veri analizlerine özgü özellikleri bünyesinde birlikte barındıran panel veri analizi bu sayede bu analizlerde ortaya çıkabilecek dezavantajları ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte panel veri analizinin birçok avantajı bulunmaktadır:

- Bireysel olarak kabul edilen ülke, firma, hane halkları gibi değişiklik gösteren birimlerin, zaman kapsamı içerisinde bireysel spesifik etkileri göz önüne alınarak tahmin yapılabilmektedir.

- Yatay kesit ve zaman serilerinin birlikte kullanılması değişkenler arasında daha az doğrusallık daha çok serbestlik derecesi ve etkinlik sağlamaktadır. Ayrıca daha fazla bilgilendiricidir.

- Bazı çalışma sahalarında daha çok değişim etkinliğini ifade etmek için uygundur.

- Panel veri analizi, yatay kesit ve zaman serilerinin kapsamı dışındaki dinamikleri de ortaya koymaktadır.

- Panel veri analizi doğrultusunda geliştirilen modeller karmaşık davranış modelleri kapsayan çalışmalar için de uygundur.

- Panel veri analizi birden fazla birimle çalışmak için uygundur (Büyük ve Konuklu, 2020: 80).

Bu avantajların yanında panel veri analizinin bir takım dezavantajları da vardır. Panel veri analizinde kullanılan tüm katsayılar zamana ve birimlere göre farklılık gösterebilmektedir. Aynı zamanda panel veri düzenlenmesi, yatay kesit bağıllığının olması, seçim yanlılığının olması özellikle anket verilerinin hatalı ölçülmesi olasılığı panel veri analizinin başlıca dezavantajlarıdır (Baltagi, 2013: 8).

3.3.2. Panel Veri Regresyon Modeli

Regresyon modelleri panel veri analizine dayandırıldığında panel regresyon modeli olarak adlandırılmaktadır. Genel çerçevede panel regresyon modeli aşağıdaki gibi yazılmaktadır:

$$Y_{it} = \alpha + \sum_{k=1}^q \beta_k X_{kit} + U_{it} \quad i = 1, \dots, N ; \quad t = 1, \dots, T; \quad k = 1, 2, \dots, q$$

Denklem içerisindeki Y bağımlı değişkeni, X_k bağımsız değişkeni, α sabit parametreyi, β_k eğim parametresini, U_{it} ise hata terimini ifade etmektedir. i alt indisi yatay kesit birimlerini gösterirken D alt indisi zamanın göstergesi olarak kullanılmaktadır. Hata terimi U_{it} 'nin ortalamasının sıfır ve sabit varyanslı olduğu varsayılmaktadır (Çelik ve Kırıl, 2018: 1016).

Panel verisi önemli üstünlüklerine karşın, değişik tahmin ve çıkarılma sorunları barındırmaktadır. Bu veriler hem kesit hem de zaman serisi gözlemi içerdiğinden kesit ve zaman serisi verisindeki problemlere değinmek gereklidir. Bu sorunlara yönelik çeşitli tahmin yöntemleri bulunmaktadır. En bilindikleri sabit etkili model (SEM) ve rassal etki (REM) modelidir. Karma SEK modeli, sabit etkili en küçük kareler yapay değişken (EKYD) ise diğer tahmin teknikleridir (Gujarati ve Poter 2018: 613).

3.3.3.Havuzlanmış Panel Veri Regresyonu

Zaman ve kesitler arasındaki sabit ve eğim katsayısının sabit olduğu ve hata teriminin zaman ve yatay kesitler boyunca olan farklılıkları yakalayabildiği varsayılmaktadır. Bütün birimlerin verilerinin bir havuzda toplandığı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin analiz edildiği modele havuzlanmış panel veri analizi modeli ya da Sabit Katsayılar Modeli adı verilmektedir (Kök ve Şimşek, 2009: 4).

Bu yöntemde havuzlanmış verilerin kesit ve zaman boyutu ihmal edilerek geleneksel En Küçük Kararlar Yöntemi kullanılabilir. Fakat bu modelde tahmin edilen parametre sayısı kullanılan gözlem sayısından fazla olabilmektedir. Bu nedenle modelin tahmin edilmesinde zorluklar çıkabilmektedir.

3.3.4. Sabit Etkiler Modeli

Panel veri analizi kullanılarak oluşturulan çalışmalarda birimler arasındaki farklılıklardan veya birimler arasında ve zaman içinde oluşan farklılıklardan meydana gelen değişmeyi, dikkate almanın bir yolu; mevcut değişimin regresyon modelinin katsayılarının bir kısmında ve tamamında değişmeye yol açtığını varsaymaktır. Katsayıların birimlere veya birimler ile zamana göre değişim gösterdiğinin varsayıldığı modellere “Sabit Etkili Modeller” denmektedir (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007: 4).

Bu yöntemin kullanımı yoğunlukla tercih edilmesine rağmen, çok sayıda yatay kesitin mevcut olması serbestlik derecesi kaybına sebep olabilmektedir. Bununla birlikte zaman içinde değişmeyen değişkenler için bu model uygun olmamaktadır.

3.3.5.Rassal Etkiler Modeli

Tesadüfi etkiler modeli olarak da adlandırılan bu model panel veri analizi uygulamalarında kullanılabilecek diğer bir yöntemdir. Bireyler tesadüfi olarak seçildiğinde veya birey ana kütlelerinden temsilci olarak alındığında rasgele etkiler modeli kullanılabilir. Örneklerdeki bireylerin rassal olarak seçilmesinden kaynaklı birimler arası farklılıklar da tesadüfî olacaktır. Belirtilen bu farklılıklara “Tesadüfi Etkiler” denilmektedir (Gökbulut, 2009: 151).

Bu modelde kesit veya zaman boyutlarından kaynaklanan değişmeler, modelde hata teriminin bir bileşeni olarak yer almaktadır. Nedeni ise rassal etkiler modelinde, sabit etkili modellerde meydana gelen serbestlik derecesi kaybının ortadan kalkmasıdır (Baltagi, 2001: 15).

Panel veriyle yapılan çalışmalarda birim veya zaman etkilerinin olmadığı durumlarda havuzlanmış regresyon modeli tercih edilebilirken birim veya zaman etkilerinin olduğu durumlarda sabit etkiler modeli ya da rassal etkiler modeli kullanılmalıdır.

3.3.6. Dinamik Panel Veri Analizi

Panel veri modelleri statik ve dinamik panel veri yöntemi olmak üzere iki farklı yolla tahmin edilmektedir. Statik panel veri yöntemi durağan olmakla birlikte geçmiş yılların değerlerinden etkilenmeyen değişkenlerin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Dinamik panel veri modeli ise bağımlı değişkenin geçmiş yıllarını içeren değerlerinin bu değişkenin cari değeri üzerindeki etkisinin ölçülmesinde kullanılan analiz yöntemidir (Zeren ve Ergun, 2010). Bunun birlikte dinamik panel veri modeli içerisinde gecikmeli değişken barındırması yönüyle de statik modelden farklılık göstermektedir (Yerdelen ve Tatoğlu, 2012: 65).

Zaman olgusu devamlılık gösterdiğinden, zaman boyutu fazla olan panel verileri iyi bir şekilde analiz edebilmek adına dinamik panel veri analizinin kullanılması gerekmektedir. Aynı zamanda birey ve kurumların bugünkü hareketleri geçmiş dönemdeki hareketlerinden alışkanlık, devamlılık ve kısmi ayarlama gibi nedenlerden etkilenmesi neticesinde dinamik etkilerin modellenmesi önem arz etmektedir (Erol, 2007). Bu nedenle son zamanlardaki ampirik çalışmalarda dinamik panel veri analizinin kullanılması yaygınlık kazanmıştır.

Arellano ve Bond'un 1991 yılında önermiş olduğu dinamik panel veri modeli aşağıdaki durumlar için düzenlenmiştir.

- Zaman kesitinin kısa, yatay kesitin ise uzun olduğu panel veri setleri için
- Doğrusal fonksiyonel bir ilişki durumunda
- Geçmiş yılların değerlerine tabi olduğundan dinamik yapıya sahip bağımlı değişkenin mevcudiyeti durumunda

- Hata teriminin geçmiş ve cari döneme ait verileri ile bağlantılı olmalarından kaynaklı katı dışsal olmayan bağımsız değişkenlerin varlığı durumunda
- Sabit etkilerin varlığı durumunda
- Heteroskedasitenin ve oto korelasyonun yatay kesitlerin kendi içinde olması; ancak yatay kesitler-arası olmaması gibi durumlar için panel veri modeli düzenlenmiştir (Roodman, 2006).

Dinamik panel veri modelleri aşağıdaki şekilde ifade edilmektedirler (Baltagi, 2005:135):

$$Y_{it} = \alpha Y_{i,t-1} + X_{it}' \beta + u_{it}$$

$$i=1, \dots, N \quad t=1, \dots, T$$

$$u_{it} = v_{it} + \mu_i$$

Birim etki μ_i , i . birim için tüm zaman boyunca sabit olduğundan Y_{it} ve $Y_{i,t-1}$ bu birim etkinin fonksiyonudur. Gecikmeli bağımlı değişken $Y_{i,t-1}$ ile hata terimi olan u_{it} korelasyonludur (Baltagi, 2005:135). Bu korelasyon nedeniyle EKK yanlı ve tutarlıdır (Zeren ve Ergun, 2010:7).

Anderson ve Hsiao'nun 1982 yılında önermiş olduğu araç değişken tahmin yöntemi, muhtemel tüm araç değişkenleri dikkate almadığından elde edilen tahminler tutarlı ancak etkin değildir. Bu sorunu ortadan kaldırmak adına Arellano ve Bond 1991 yılında genelleştirilmiş momentler tahmin yöntemini (Generalized Method of Moments – GMM) geliştirmişlerdir. Buna göre birinci dereceden fark alınmış sabit etkili dinamik panel veri modellerinde hata terimlerinin otokorelasyonlu ve değişen varyanslı olması durumunda tüm olası gecikmeli bağımlı değişkenlerin modelde araç değişken olarak kullanılması gerekmektedir.

3.3.7. Panel birim kök testi

Kesit ve zaman serisinin birleşmesinden oluşan panel veri setleri zaman serisinin özelliklerini taşımaktadır. Bu bağlamda zaman serilerinde ortaya çıkan sorunlar panel veri analizinde de görülmektedir. Panel veri analizinde seriler durağan olmalı ve eşbütünlük sorunu olmamalıdır. Aksi durumda elde edilecek ilişkiler sahte ve yanıltıcı tahminlere sebep olabilmektedir. Bundan dolayı panel veri serisinin ampirik

analizine geçilmeden önce serilerin hangi dereceden durağan olduğunun belirlenmesi gereklidir. Bu çerçevede durağanlığın sınanması için kullanılan en yaygın yöntem panel birim kök testidir.

3.3.7.1. LLC Panel Birim Kök Testi

Panel birim kök probleminin araştırılmasında yararlanılan ilk testlerden biri Levin ve Lin (1992) testidir. Levin ve Lin (1992) testinin asimptotik dağılımının eksiklik sorunu Choi (2002) tarafından giderilmiştir. Bununla birlikte testin adı LLC olmuştur. LLC testi serilerdeki durağanlığın tespit edilmesinde genel birim kök sürecinin olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte paneli oluşturan tüm birimlerde birim kök varlığının olup olmadığını analiz ederek heterojenliğe izin vermez. Levin, Lin ve Chu(2002) panel birim kök testi her birimin kendi otokorelasyon katsayısına sahip olabileceğini kabul etmesi ile ρ birimlerine göre değer almaya başlamıştır. LLC testi bağlamında kurulan hipotezlerde sıfır hipotezi birim kök olduğunu tam tersi hipotezi ise birim kök olmadığını ifade eder. LLC birim kök testi ADF benzeri modeller kullanılarak yapılmaktadır (Akbaş ve Şentürk, 2013:6).

$$\Delta y_{i,t} = a_i + \rho y_{i,t-1} + \sum_{L=1}^{\rho_i} \theta_{i,L} \Delta y_{i,t-L} + \varepsilon_{i,t}$$

LLC testi $p=0$ olup olmadığını analiz ederken $P=0$ seride birim kök olduğunu $p<0$ ise seride birim kök olmadığını ifade etmektedir.

3.3.7.2. Fisher Panel Birim Kök Testi

Birinci nesil kök testlerinden biri olan Fisher tipi testler, birim kök analizlerinin bireysel test sonuçlarının heterojen olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu bağlamda, Im, Peseran ve Shin testi ortalama istatistik kullanırken bireysel testlerden elde edilen önemli seviyeleri toplamaya dayalı alternatif test stratejisi de bulundurmaktadır. Bu strateji p - değerlerinin bir araya getirilmesi yaklaşımını içermektedir. Panel birimi kök testleri için Fisher tipi testlere dayanan varsayım özellikle Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) tarafından benimsenmiştir (Hurlin& Mignon, 2007:6).

3.4. Analiz ve Araştırma Bulguları

Panel regresyon modelinde dikkate alınan değişkelere ait tanımlayıcı istatistikler, Tablo 3.1’de yer almaktadır. BRICS-T gurubunda yer alan ülkeler için The Economist Demokrasi Endeksi (DE) ortalamasının 5,70 olarak hesaplanması, ülkelerin çoğunluğunun hibrit rejim özellikleri sergilediğini göstermektedir. Sözkonusu grupta yer alan ülkelerin kişi başına milli geliri 12,000 ila 16,000 dolar arasında değişmekle birlikte, kişi başına ortalama milli gelir 14,280 Dolar olarak hesaplanmıştır. Genellikle bir ülkenin yaşam standardının bir göstergesi olarak kabul edilen kişi başına milli gelir ortalamasının 14,280 Dolar olması ile bu ülkeler ekonomileri henüz gelişmiş bir ülkenin statüsüne ulaşmamış, ancak makroekonomik anlamda gelişmekte olan muadillerini geride bırakmış ülkeler olarak nitelendirilebilir. BRICS-T gurubunda yer alan ülkeler için, ortalama enflasyon oranı %6,28 ve ortalama işsizlik oranı %10,26 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar da, yine gelişmekte olan ülkelerin özellikleriyle de uyum göstermektedir. Grupta yer alan ülkelerin çoğunda; kişi başına milli gelirin düşük olması, gelir dağılımında adaletsizlik, yüksek enflasyon ve işsizlik oranları ve yüksek nüfus artış hızı gibi özellikler eşanlı olarak gözlenmektedir. Sözkonusu ülkeler için, ticari açıklık oranı %16-%62 arasında değişmekte ve ortalamada %38 değerini almaktadır. Toplam dış ticaret hacminin toplam yurt içi üretime oranlanması ile elde edilen ticari açıklık oranı (ihracat+ithalat / GSYİH), bu ülkelerin yurtiçi hasılanın %38’i kadar dış ticaret yapabildiklerini göstermektedir.

Tablo 3.1 Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Aritmetik Ortalama	Maksimum Değer	Minimum Değer	Standart Sapma	Çarpıklık	JB Test İstatistiği
DE	5,70	7,92	2,26	1,89	-0,35	10,08 (0,00)
KBGSYİH	14,280	16,241	12,685	0,917	0,152	0,683 (0,71)
TA	38,41	62,16	16,66	10,91	-0,35	3,23 (0,19)
ENF	6,28	16,33	-0,72	3,29	0,79	11,45 (0,00)
İÖ	10,26	28,74	4,30	7,44	1,44	32,83 (0,00)

Bir diğer tanımlayıcı istatistik olan ve değişkenliği ifade eden standart sapma, ticari açıklık değişkeninde en yüksek değere sahiptir. Ülkeler en çok bu değişken açısından birbirinden ayrılmaktadır. The Economist Demokrasi Endeksi ve kişi başına

milli değişkenleri açısından ise birbirlerine daha benzer bir yapı sergilemektedirler. Serilerin pozitif ve negatif işaretine göre sağa ya da sola çarpık olduğunu ifade eden arpıklık katsayısı The Economist Endeksi, KBGSYİH ve ticari açıklık oranı değişkenlerinde sola, enflasyon oranı ve işsizlik oranı değişkenlerinde ise sağa çarpık yapıya sahiptir. Benzer şekilde, JB test istatistikleri ve bunlara ilişkin olasılık değerleri incelendiğinde, KBGSYİH ve ticari açıklık oranı dışındaki değişkenlerin %5 önem düzeyinde normal dağılıma uymadığı saptanmıştır.

Modelde kullanılan değişkenlerde birim kök bulunursa bu değişkenler durağan değildir. Durağan olmayan değişkenlerde meydana gelen şoklar kalıcıyken, durağan olan değişkenlerde ise bu şoklar geçici bir durum oluşturmaktadır. Bu değişkenlerde Panel birim kök testlerinin uygulanması, değişkenler arasındaki anlamlılığı artırmakta ve güçlü bir ilişki oluşturmaktadır. Bu alışmada Panel birinci nesil birim kök testlerinde olan LLC ve Fisher –PP birim kök testleri uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4.2’de yansıtılmıştır. Çalışmada yatay kesit analizi bağımlılığı göz önünde bulundurulmamıştır (Herwartz ve Siedenburg, 2008: 25). Panel birinci nesil birim kök testlerine tabi tutulan değişkenlerin durağanlık durumu LLC ve Fisher PP birim kök testlerin sabitsiz ve trendsiz, sabitli, sabitli ve trendli bileşenlere uygulanmıştır. Uygulanan birim kök testlerin sonuçları incelendiğinde değişkenlerin %1, %5 ve %10 kritik değerlerinde, birim kökleri tespit edilmiştir.

Tablo 3.2 Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Düzey Değerler	LLC			PP-Fisher		
	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli	Sabit ve Trendli	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli	Sabit ve Trendli
DE	-3.602***	-1.210	0.209	35.265***	8.476	6.327
KBGSYİH	2.834	-2.890***	0.335	1.808	39.348***	5.791
TA	-1.286*	-1.659**	-3.364***	24.719**	28.748***	21.675**
ENF	-2.212**	-2.243**	-4.159***	12.687	20.856*	34.254***
İO	3.174	2.673	1.372	4.201	6.240	22.315**
Birinci Farklar	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli	Sabit ve Trendli	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli	Sabit ve Trendli
DE	-6.235***	-5.470***	-5.421***	57.154***	42.057***	32.450***
KBGSYİH	-3.718***	-1.714**	-1.241	44.929***	22.640***	26.206**
TA	-8.783***	-7.708***	-8.570***	94.863***	80.349***	83.824***
ENF	-10.930***	-7.601***	-8.827***	100.783***	80.113***	74.482***
İO	-6.582***	-9.048***	-7.974***	47.284***	24.501***	17.916***

Not: ***, ** ve * işaretleri sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeylerinde serilerin durağan olduğunu göstermektedir.

The Economist Demokrasi Endeksi (DE) değişkenine uygulanan LLC ve PP-Fisher panel birim kök testleri sonucunda bu değişkene ilişkin seri %1 önem düzeyinde durağan elde edilmiştir. Benzer şekilde, kişi başına milli gelir (KBGSYİH) değişkenine uygulanan LLC ve PP-Fisher panel birim kök testleri sonucunda, bu değişkene ilişkin seri %1 önem düzeyinde düzeyinde durağan elde edilmiştir. Enflasyon oranı (EO), ticari açıklık oranı (TA), işsizlik oranı (İO) değişkenine uygulanan LLC ve PP-Fisher panel birim kök testleri sonucunda bu değişkene ilişkin seriler %1 önem düzeyinde durağan elde edilmiştir. En az bir panel birim kök testine göre tüm değişkenler düzeyde durağan elde edildiğinden panel regresyon modelinde değişkenlerin düzey değerlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Değişkenlerin düzeyde durağanlığı tespit edildikten sonra bir sonraki aşama olan Hausman (1978) testi uygulanarak ve Hausman test sonuçları Tablo 3.3'te gösterilmektedir. Panel veri analizinde sabit etkiler ve tesadüfi etkiler yöntemleri arasında bir seçim yapılması amacıyla kullanılmaktadır. Bağımsız değişkenle olan korelasyon ilişkisine göre ayırt edilen bu iki tahminci için iki durum oluşmaktadır. Etkilerin bağımlı değişken ile korelasyonsuz olduğu birinci durumda (H_0) rassal etkiler tahmincisi anlamlı ve etkindir. Sabit etkiler tahmincisi tutarlı fakat etkin değildir. Etkilerin bağımlı değişkenler ile korelasyonlu olduğu ikinci durum (H_1) sabit etkiler tahmincisi tutarlı ve etkin fakat rassal etkiler tahmincisi tutarsızdır (Johnston ve Dinardo, 1997: 403–404). Eğer hesaplanan istatistik değeri tablo değerinde küçük ise rassal etkilerin tutarlı kabul edildiği, sabit etkiler tahmincisi ret edilmektedir. Ters durumda ise sabit etkiler yöntemi kabul edilip rassal etkiler yöntemi ret edilmektedir. Hausman test sonucuna göre, panel regresyon modelinde tesadüfi etkiler yönteminin kabul edildiği, sabit etkiler yönteminin ret edildiği görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle, analizin devamında tesadüfi etkiler modeli tahmin edilmiştir.

Tablo 3.3 Sabit ve Rassal Etkiler Model Sonuçları (Hausman Testi)

	Sabit Etkiler			Tesadüfi Etkiler		
	Katsayı	Std. hata	p-değer i	Coefficient	Std. Error	p-value
Constant	10.550	0.267	0.000	10.203	0.274	0.000
DE _{it}	-0.175	0.035	0.000	-0.189	0.036	0.000
TA _{it}	-0.019	0.003	0.000	-0.029	0.004	0.000
ENF _{it}	0.010	0.006	0.095	0.017	0.009	0.074
İO _{it}	-0.007	0.010	0.452	0.034	0.010	0.001
Gözlem sayısı	90			90		
Ülke Sayısı	6			6		
Zaman Etkisi	Yok			Yok		
R ²	0.462			0.364		
F-stat	17.18 [0.000]			45.64 [0.000]		
Hausman Testi	3.29 [0.511]					

Hausman model spesifikasyon testi sonucu tesadüfi etkiler modelinin sabit etkiler modeline göre veriye tanımlamada daha başarılı olduğunu gösterdi. Rassal etkiler modelinin hata terimlerinde otokorelasyonun varlığı Wooldridge testi ile hesaplanmış ve F-ist= 103.748 [0.000] elde edilmiştir. Test sonucuna göre hata terimlerinde birinci dereceden okorelasyon olmadığını belirten sıfır hipotez %1 önem düzeyinde reddedilmiştir. Hata terimlerinde var olan otokorelasyonu ortadan kaldırmak için bağımlı değişkenin gecikmeli değeri modele açıklayıcı değişken olarak eklenmiş ve model dinamik bir yapıya dönüştüğünden Arellano ve Bond (1991), Arellano ve Bover (1995) ve Blundell ve Bond (1998) tarafından önerilen GMM tahmincisi kullanılarak model tahmin edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4 Dinamik Panel Regresyon Model Sonuçları

	Katsayı	Std. hata	p-değeri
Constant	-0.073	0.132	0.579
KBGSYİH _{t-1}	0.992	0.014	0.000
DE _{it}	0.025	0.005	0.000
TA _{it}	0.003	0.001	0.000
ENF _{it}	-0.004	0.001	0.003
İO _{it}	-0.007	0.001	0.000
Gözlem sayısı	90		
Ülke Sayısı	6		
Zaman Etkisi	Yok		
Enstrüman Sayısı	81		
F-stat	12223.0 [0.000]		
Sargan-Hansen Testi	85.573 [0.189]		

Tablo 3.4'te dinamik panel regresyon model sonuçları görülmektedir. Demokrasi endeksine ilişkin regresyon katsayısının %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Teorik beklentilere uygun olarak, bu değişkende meydana gelebilecek bir birimlik artış ekonomik büyümeyi pozitif (0.025) ve olumlu yönde etkilemektedir.

Ticari açıklık değişkenine ilişkin regresyon katsayısı, %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı elde edilmiştir. Beklentilere uygun olarak uluslararası rekabeti olumsuz etkileyebilecek kısıtlamaların olmaması durumunda, ticari açıklık değişkeninde meydana gelebilecek bir artış ekonomik büyümeyi pozitif (0.003) yönde etkilemektedir.

Enflasyon değişkenine ilişkin regresyon katsayısı, %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı elde edilmiştir. Beklentilere uygun olarak enflasyon oranında meydana gelebilecek bir birimlik artış ekonomik büyümeyi negatif (-0.004) ve olumsuz yönde etkilemektedir.

İşsizlik oranı değişkenine ilişkin regresyon katsayısının %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Genel beklentilere uygun olarak işsizlik oranında meydana gelebilecek bir birimlik artış ekonomik büyümeyi negatif (-0.007) yönde etkilemektedir. Enflasyon ve işsizlik değişkeninin yüksek oranları sürdürülebilir bir büyüme üzerinde negatif etki oluşturmaktadır.

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Demokrasi kavramı uzun yıllar boyunca evrim geçirerek kendini geliştirmiştir. Günümüzde hala evrim süreci devam ederken demokrasinin net bir tanımı bulunmamaktadır. Ekonomik büyüme ise; ülkelerin GSMH miktarlarındaki artışla ifade edilmektedir. Bununla birlikte, ekonomik kalkınma ekonomik büyümeye daha geniş bir pencereden bakılmasını sağlamıştır. Ekonomik büyümenin sadece ekonomik faktörlerle açıklanamayacağını bunun yanında sosyo-demografik faktörlerin de etkili olduğunun farkına varılması ile demokratikleşme sürecinin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkisi gözler önüne serilmiştir. Demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki hakkında literatürde çeşitli görüşler mevcuttur. Bazı kesimler ekonomik büyüme ile demokrasi arasında bir etkileşim olmadığını savunurken, bazı kesimler ise ekonomik büyüme ve demokrasi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu iddia etmektedir. Diğer bir kesim ise; bu iki kavram arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu öne sürmektedir. Demokrasi ve ekonomik büyüme arasında ilişki olmadığını öne sürenler, demokrasinin ekonomik büyüme önünde bir engel teşkil ettiğini ve ekonomik büyüme için otoriter rejimlerin daha etkili olacağını savunmaktadırlar. Bu görüşleri doğrultusunda ise; Asya Kaplanları adı verilen ülkeleri örnek göstermektedirler. Negatif yönlü ilişki olduğunu savunanlar ise; demokrasinin belli bir gelişme seviyesine kadar ekonomik büyümeye olumlu yönde etki edebileceğini ancak demokrasinin olgunlaşmasının ardından negatif yönde etki edeceğini savunmaktadırlar. Bu görüşe göre, demokrasinin gelişmesiyle birlikte güçlenen baskı grupları kaynakların kendi çıkarları doğrultusunda kullanılmasını sağlayarak etkin kaynak dağılımının bozulmasına sebep olmaktadır. Pozitif yönlü ilişki olduğunu öne sürenler ise; demokrasinin kişisel hak ve özgürlükleri artırarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyeceğini savunmaktadırlar.

Bu çalışmada tahmin edilen dinamik panel regresyon model sonucuna göre; demokrasi endeksi, ticari açıklık, enflasyon ve işsizlik bağımız değişkenlerinin bağımlı değişken ekonomik büyüme ile arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; demokrasi endeksinde meydana gelecek artışlar ekonomik büyümeye üzerinde pozitif etkiye sahip olacaktır. Benzer şekilde, ticari açıklık oranında meydana gelecek artışlar da ekonomik büyümeyi pozitif yönde

etkilemektedir. Enflasyon ve işsizlik oranındaki artışlar ise ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir.

Ekonometrik analiz sonucunda elde edilen bulgular, demokrasi ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, literatürdeki baskın kanı olan bağdaşma yaklaşımının geçerliliğini desteklemektedir. BRICS-T grubu içerisinde yer alan ülkelerde otoriter rejimler görülmesine rağmen ekonomik büyümeleri pozitif yönde seyretilmektedir.

Çin otoriter bir rejimle yönetilmekte olup sömürücü siyasal ve ekonomik kurumlara sahiptir. Çin'de ekonomik büyüme mevcut teknolojilerin hayata geçirilmesi ve hızlı yatırımlarla sağlanmaktadır. Mülkiyet haklarının tam anlamıyla güvence altına alınmaması, iş gücü hareketliliğinin kontrol altında tutulması, siyasal özgürlüklerin sınırlı olması ve siyasal sürece katılımın az seviyede olması Çin'deki siyasal kurumların niteliğini ortaya koymaktadır. Demokratik kurumların, tercih özgürlüğünün olmaması ve sömürücü bir büyüme modelinin gerçekleşmesi ekonomik büyümenin uzun vadede sürdürülebilir olmadığını göstermektedir.

İlgili literatür ve bu çalışmadan elde edilen bulgular aracılığıyla, ekonomik özgürlüklerin var olabilmesi ve sürdürülebilmesi ve ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi için demokratik rejimlerin varlığının gerekliliği açıktır. Bu doğrultuda, demokrasi ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Demokrasi ve ekonomik büyümenin ölçülmesinde kullanılan endeksler yardımıyla bu ilişki daha iyi anlaşılmaktadır. Demokratik ülkelerde bireylerin özgür ekonomik kararlar alabilmesi, mülkiyet haklarının güvence altında olması girişimciliği avantajlı hale getirirken tasarruf ve yatırım eğilimlerini arttırmaktadır. Bu durum bireylerin ekonomik güç kazanmasını sağlarken bu gücü arttırmak adına bireyler daha fazla demokratik politikalar talep etmektedir. Böylece, bir döngü halinde demokrasi ile ekonomik büyüme birbirini besleyen faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin içinde buldukları yoksulluğun kökeninde neyin yattığının anlaşılması, doğru ekonomi politikaları üretebilmek açısından son derece önemlidir. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesi ve sürdürülebilmesi için kapsayıcı siyasal ve ekonomik kurumlara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, A. ve Bozkurt, C. ve Erdoğan S. (2015). MENA Ülkelerinde Demokrasi-Ekonomik Büyüme İlişkisi. *İşletme Ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(4), 119-129.
- Adejumobi, S. (2004), Between Democracy and Development in Africa: What are the Missing Links? International Country Risk Guide Methodology.
- Akbaş, Y. E. ve Şentürk, M. (2013). Mena Ülkelerinde Elektrik Tüketimi ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Karşılıklı İlişkinin Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41(45-67).
- Altınışık, İ., Çakmak, Y. ve Peker, S. H. (2011). Ekonomik Özgürlükler Ve Refah. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İdil Meslek Yüksekokulu Sosyal Ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 149-150.
- Arellano, M., and O. Bover. (1995). Another Look At The Instrumental Variable Estimation Of Error-Components Models. *Journal Of Econometrics*, (68), 29–51.
- Arellano, M., and Bond, S. (1991). Some Tests Of Specification For Panel Data: Monte Carlo Evidence and An Application to Employment Equations. *Review Of Economic Studies*, (58), 277–297.
- Baltagi, B. (2005). *Econometric Analysis Of Panel Data*. Third Edition, Canada: John Wiley & Sons.
- Baltagi, B. (2013). *Econometric analysis of panel data*. John Wiley & Sons, 5th Edition.
- Baum, M. A., and Lake, D. A. (2003). The Political Economy Of Growth: Democracy And Human Capital. *American Journal Of Political Science*, 47(2), 333-347.
- Beşkaya, A. ve Manan, Ö. (2008). Demokrasi İle Ekonomik Büyüme-Kalkınma Arasındaki İlişki Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi MYO Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1-2), 1-31.
- Blundell, R. W., and Bond, S. (1998). Initial Conditions and Moment Restrictions İn Dynamic Panel Data Models. *Journal of Econometrics*, 87: 115–143.

- BRICS. (2017). BRICS Mechanism Development Strategy Report, Centre for China in the World Economy, Tsinghua University, BRICS Economic Think Tank. http://www.ccwe.tsinghua.edu.cn/upload_files/file/20170904/1504496841771012086.pdf, (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- BRICS. (2017). BRICS Mechanism Development Strategy Report, Centre for China in the World Economy, Tsinghua University, BRICS Economic Think Tank. http://www.ccwe.tsinghua.edu.cn/upload_files/file/20170904/1504496841771012086.pdf, (Erişim Tarihi: 20.08.2020).
- Bush, S. (2017). Should we trust democracy ratings? New research finds hidden biases.
- Chiot, D. (1977). Social Change in the 20th-Century. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Çelik, C ve Kırıl, G.(2018). Panel Veri Analizi ve Kümeleme Yöntemi ile Türkiye’de Konut Talebinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,32 (4),1016-1025.
- Çiğdem, Ü. (2008). İnsani Gelişmişlik Endeksine Göre Türkiye’nin Bölgesel Farklılıkları. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6 (2), 89-113.
- Çoban, M. N. ve Yayar, R. (2018). Demokrasinin Göstergelerinin İnsani Gelişmişlik Üzerine Etkisi AB Ülkeleri Üzerine Bir Panel Veri Analizi. *International Journal Of Academic Value Studies*, 4(20), 642-651.
- Data Bank World Development Indicators ,The Word Bank, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>, (ET:20.01.2021).
- Demir, M. A. (2020). BRICS Ülkelerinde Ticari Dinamikler: Türkiye ile BRICS Grubu Ülkelerin Ticari Yoğunluk Analizi, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, TBMM 100. Yıl Özel Sayısı, 109-133.
- Demirel, T.(2012). Demokrasi Ve Demokratikleşme Üzerine. *Siyaset Bilimi Uluslararası İlişkiler dergisi*, 1-17.
- Doğan, C. (2014). Demokrasi Ve Ekonomik Büyüme. Mustafa Kemal Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 1-13.

- Doğan, E. M. (2014). İnsani Gelişme Ve İnsani Yoksulluk Bağlamında Türkiye'nin Dünyadaki Yeri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 99-124.
- Erkuş, S. (2016). Demokrasi, Ekonomik Özgürlük Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-20.
- Erol, H. (2007). Bankalarda Net Faiz Marjının Belirleyicileri. Risk Duyarlılığı Ve Politika Önerileri, Ankara.
- Freedom House. <https://freedomhouse.org/>
- Fırat, E. ve Aydın, A. (2015). İnsan Kalkınma Endeksine Göre Türkiye'nin Eğitim Endeks Göstergelerinin OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(29), 62-87.
- Freedom in the World, Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>, (ET:20.01.2021).
- Gerber, James (2017). Uluslararası İktisat. Nihal Tuncer Terregrossa, 1. Baskı. Ankara: Nobel yayınları.
- Günsoy, G.(2005). İnsani Gelişme Kavramı Ve Sağlıklı Yaşam Hakkı. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 35-52.
- Gürses, D. (2009). İnsani gelişme ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 339-350.
- Haibin, N. (2012). BRICS in Global Governance, a Progressive Force? Dialogue on Globalization,
- Herwartz, H. and Siedenbug, F. (2008). Homogeneous Panel Unit Root Tests Under Cross Sectional Dependence: Finite Sample Modifications And The Wild Bootstrap. *Comput Stat Data Analysis*, 53(1), 137–150.
- https://275rzy1ul4252pt1hv2dqyuf-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2019/01/Democracy_Index_2018.pdf

<https://infographics.economist.com/2019/DemocracyIndex/> the economist endeks verileri

<https://www.prsgroup.com/wp-content/uploads/2012/11/icrgmethodology.pdf>

<https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/11/07/why-do-we-trust-certain-democracy-ratings-new-research-explains-hidden-biases/>

Human Development Index (HDI), United Nations Development Programme Human Development Reports, <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>, (ET:20.01.2021)

Hurlin, C. and Mignon, V.(2007). Second Generation Panel Unit Root Tests' , August. INSCR Date Page, Center For Systemic Peace, <http://www.systemicpeace.org/inscrdata.html>, (ET:20.01.2021). Polyt

Johnston, J., & Dinardo, J. (1997). Econometric methods (4. ed.). Irwin: McGraw-Hill.

Kaynak, S. ve Yaylalı, M. (2009). Bilgi Toplumuna Geçiş Süresinde Bilgi Ekonomisini ve Bilgi Ekonomisi İndeksi Modeli İle Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 27(2), 49-68.

Koçak, E. ve Uzay, N. (2017). Türkiye’de Demokrasi Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Ampirik Bir Araştırma. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 24(3), 705-723.

Kurt, T. S. (2016). Ülkelerin Küreselleşme Demokrasi Ve Ekonomik Büyüklük Göstergeleri İle Cinsiyet Temelli Gelişme Endeksi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 779-799.

Manan, Ö. (2009). Kurumsal yapı olarak demokrasi ve ekonomik özgürlüklerin ekonomik performansa etkisi: Türkiye örneği. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 245-252

New Development Bank. (2020) /[NDB | New Development Bank](#)/ Erişim Tarihi: 19.01.2021

- Öz, R. ve Çınar, M. (2018) Türkiye’de Demokrasi Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. İzmir Uluslararası İktisadi Ve İdari Bilimler Kongresi, Aralık, İzmir.
- Piper, L. (2015). The BRICS Phenomeon: From Regional Economic Leaders to Global Political Players, Bicas, Working Paper 3.
- Roodman, D. (2006). How To Do Xtabond2: An Introduction To “Difference” And “System” GMM İn Stata, Working Papers 103, Center For Global Development, İnternetadresi;
http://www.cgdev.org/sites/default/files/11619_file_HowtoDoxtabond8_with_foreword_0.pdf, (Erişim Tarihi: 26.02.2020).
- Sirowy, L. and Inkeles, A. (1990). The Effects Of Democracy On Economic Growth And İnequality: A Review. *Studies İn Comparative International Development*, 25(1), 126-157.
- Şahin, D. (2017). Geçiş Ekonomilerinde Demokrasi Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 45-57.
- Şanlısoy, S. (2020). Türkiye’de Politik İstikrarsızlık İle Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Nedensellik Analizi. *bilig – Journal of Social Sciences of the Turkic World* 92: 85-114.
- Tezcan, K. ve Çukurçayır, S. (2011). Demokratikleşme Ve Ekonomik Kalkınma: Etkileşim Analizi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(2), 48-76.
- The Economist: Democracy Index 2018: Me Too? Political Participation, Protest And Democracy.
The Economist: Economist Intelligence Unit.
<http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy%20Index%202008.pdf>
- The International Country Risk Guide (ICRG)
https://www.prsgroup.com/wp-content/uploads/2019/02/ICRG_Brochure_2019.pdf
- United Nations Development Programme: Human development report.
<http://hdr.undp.org/en>

- Ünal Ç. (2013). Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Seçilmiş Endeks Göstergeleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 271-289.
- Yağcı, E. (1998). Demokrasi ve Eğitim. *Eğitim ve Bilim/ Education And Science*, 22(107), 11-22.
- Yerdelen, T. F. (2012). İleri Panel Veri Analizi, (1. Baskı), Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Yıldız, Ş. (2007). İktisadi Büyümenin Demokratikleşme Üzerindeki Etkileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler, Erzurum.
- Zeren, F. ve Ergun, S. (2010). AB'ye Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerini Belirleyen Faktörler: Dinamik Panel Veri Analizi. *İşletme Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 67-83.
- Zeren, F. ve Ergun, S. (2010). AB'ye Doğrudan Yabancı Yatırım Girişlerini Belirleyen Faktörler: Dinamik Panel Veri Analizi. *Business Ve Economics Research Journal*, 1(4).

EKLER

Ek1-Demokrasi ve Ekonomik büyüme arasındaki çalışmaların literatürü

ÇALIŞMANIN KÜNYESİ	ÖRNEKLEM GRUBU	KULLANILAN DEĞİŞKENLER	KULLANILAN YÖNTEM	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Yıldız (2007)	Türkiye 1923-2003	GSMH, polty2 , Freedom House	Zaman serisi analizi	Türkiye’de uzun dönemde iktisadi büyümenin demokrasiyi pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.
Acemoglu, Naidu, Restrepo, Robinson (2015)	175 ülke 1960-2010	Dolar cinsinden GSMH, Ticaret, Yatırım vb. Polity4, Freedom House	Panel veri analizi	Ekonomik ve istatistiksel olarak bir demokrasinin gelecekteki kişi başına GSYİH üzerinde önemli olumlu etkisi olacağı tespit edilmiştir.
Barış, Erdoğan (2018)	-	-	Betimsel analiz yöntemini	21. Yüzyılda inceleneçalışmaların birçoğunun bağdaşma yaklaşımını öngördüğü tespit edilmiştir.
Önder (2019)	BRICS-T 2000-2018	Güvenlik, Ekonomi, Özgürlük, Hukukun Üstünlüğü ve Gelişmişlik ana endeksleri	-	İnsani gelişmişlik performansı haricinde diğer endekslerde olumsuz sonuçlar gözlemlenmiştir.
Barış, Erdoğan (2018)	AB ülkeleri 2007-2014	The Economist Demokrasi Endeksi, Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi, Ticari Açıklık Oranı, İşsizlik Oranı vb.	Dengeli panel veri analizi	AB ülkelerinde artan demokrasinin ve mülkiyet haklarının insani gelişmeyi pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.
ŞAHİN (2016)	Geçiş Ekonomileri 1995-2015	Freedom House Demokrasi Endeksi, Kişi Başına GSMH	Panel veri analizi	Demokrasi ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemde çift yönlü nedensellik ilişki tespit edilmiştir.
Çukurçayır, Tezcan (2011)	-	-	-	Demokrasi ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir.

Beşkaya, Manan (2014)	Türkiye	Freedom House	-	Demokrasi ile ekonomik büyüme arasındaki üç temel düşünce irdelenmiş ve Türkiye’de demokratik gelişmelerin tam sağlanamadığı gözlemlenmiştir.
Arslan, Doğan (2014),	-	-	-	Demokratik rejimlerin dar anlamda ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği geniş anlamda ise ekonomik kalkınmayı sağladığı savunulmuştur.
Koçak, Uzun (2017)	Türkiye 1975-2014	İş gücü, Yatırım, Ticaret hacmi, Kişi başına düşen GSMH, Freedom House Demokrasi Endeksi.	Birim kök testi, Johansen eşbütünleşme testi ve Maki eşbütünleşme testi	Demokrasinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve istatistiksel anlamda olumlu etkisinin olduğu gözlemlenmiştir.
Acemoğlu, Robinson (2019)	Dünya Ülkeleri Geçmişten Günümüze	-	-	Prangalanmış devletlerin ekonomik büyümeyi gerçekleştirirken sürdürülebilir büyümeyi de sağladığı ortaya koyulmuştur.

EK-2 Freedom House Endeksi İçin Politik Haklar Ve Sivil Özgürlükler Kriterleri İle İlgili Kontrol Listeleri

Politik haklar ile ilgili kontrol listesi:

1.Başlık: Seçim süreci

Temel sorular;

- 1) Hükümet başkanı özgür ve adaletli seçimlerle seçilmekte midir?
- 2) Yasama temsilcileri özgür ve adaletli seçimlerle seçilmekte midir?
- 3) Seçim kanunu ve çerçevesi adaletli midir?

2.Başlık: Politik çoğulculuk ve katılım

Temel sorular;

1) Bireyler farklı görüşteki politik partilere veya diğer gruplara dahil olma hakkına sahip mi ve mevcut düzen bu farklı parti ve gruplarının meclise girmesine açık mıdır?

2) Muhalefet partilerinin politik gücü elde etmesinde gerçekçi bir olasılık var mı veya önemli derecede muhalif oylardan söz etmek mümkün müdür?

3) Askeri, yabancı güçler, totaliter güçler, dini gruplar, ekonomik oligarşiler veya herhangi bir güç gruplarından bağımsız biçimde bireyler politik tercihlerini belirlemekte midir?

4) Kültürel, etnik, dini veya azınlık gruplar, politik haklara ve seçimlerde fırsat eşitliğine sahip olabilmekte midirler?

3.Başlık: Hükümetin performansı

Temel sorular;

1) Özgürce seçilmiş hükümet başkanı ve yasama temsilcileri devlet politikalarını belirleyebilmekte midir?

2) Hükümet çalışmalarında, yolsuzluk var mıdır?

3) Hükümet seçimlerde seçmenlere karşı sorumluluk anlayışında mı ve görevini ifa ederken açıklık ve şeffaflıkla mı yerine getirmektedir?

Yukarıda görüldüğü gibi politik haklarla ilgili puanlama sisteminin temel yapısını, seçim demokrasisinin hayata geçirilip geçirilmediği, bireylerin özgür iradelerinin ve haklarının korunup korunmadığı, muhalefet yapısının varlığı ve bireylerin, azınlıkların, muhalefetin yönetimdeki etkinliği gibi konular oluşturmaktadır.

Sivil özgürlükler ile ilgili kontrol listesi:

1.Başlık: İnanç ve ifade özgürlüğü

Temel sorular;

1)Bağımsız ve özgür basın ve kültürel ifadeleri belli eden diğer formalar mevcut mudur?

2)Dinsel kurumlar ve topluluklar kendilerini ifade etmede ve inançlarını yaşamada özgürler midir?

3)Akademik özgürlükler var mıdır ve eğitim sistemi politik fikirlerden bağımsız mıdır?

4)Açık ve özgür biçimde fikir tartışmaları yapılmakta mıdır?

2.Başlık: Dernek ve örgütsel haklar

Temel sorular;

1) Gösteri, halka açık tartışmalar ve meclis bulunmakta mıdır?

2) Sivil toplum örgütleri bağımsız mıdır?

3) Sendikalar ve diğer bağımsız örgütler bağımsız mıdır ve toplu sözleşmeler var mıdır? Profesyonel ve diğer bağımsız organizasyonlar özgür müdür?

3.Başlık: Hukuk düzeni

Temel sorular;

1) Yargı bağımsız mıdır?

2) Hukuk düzeni güçlü müdür? Polis, sivil kontrol altında mıdır?

3) Politik terör, haksız yere hapis yatma, işkence veya sürgün olayları mevcut mudur? Savaş ve isyan var mıdır?

4) Kanun ve pratikler toplumun tüm kesimine eşit muamelede uygulanmakta mıdır?

4.Başlık: Kişisel özgürlük ve bireysel haklar

Temel sorular;

1) Devlet, bireylerin seyahat, ikamet, iş seçme veya eğitim özgürlüklerini kontrol altında tutmakta mıdır?

2) Bireyler mülkiyet haklarına sahip midir? Özel iş aktiviteleri, hükümet kurumları, güvenlik güçleri, politik partiler/örgütler veya organize suç gruplarının baskısı altında mıdır?

3) Cinsiyet eşitliği, evleneceği adayı seçme ve aile yapısı gibi sosyal özgürlükler var mıdır?

4) Fırsat eşitliği var mıdır?

Ek-3 The Economist Demokrasi Göstergeleri

60 gösterge için iki ve üç puanlı bir sistem kombinasyonu kullanılmaktadır.

I Seçim süreci ve çoğulculuk

1. Ulusal yasama meclisi ve hükümet başkanı seçimleri serbest mi?

1: Adayların sunumu için esasen sınırsız koşullar.

0.5: Seçim sürecinde bazı kısıtlamalar var.

0: Tek partili bir sistem mevcut veya büyük engeller var.

2. Ulusal yasama meclisi ve hükümet başkanı seçimleri adil mi?

1: Oylama sürecinde bir usulsüzlük yok.

0.5: Önemli düzensizlikler var fakat bu sonucu önemli derecede etkilemiyor.

0: Başlıca düzensizlikler var bu sonucu etkiliyor.

3. Belediye seçimleri özgür ve adil yapılmakta mıdır?

1: Özgür ve adil.

0.5: Özgür ama adil değil.

0: Özgür veya adil değil.

4. Tüm yetişkinler genel oy hakkına sahip midir?

1: Evet.

0: Hayır.

5. Vatandaşlar, devlet veya devlet dışı organlardan gelebilecek tehditlerden arınarak mı oy kullanmışlardır?

1: Evet.

0: Hayır.

6. Yasalar genel olarak adaylara eşit kampanya olanakları sağlar mı?

1: Evet.

0: Resmi olarak evet Fakat pratikte bazı adayların olanakları sınırlıdır.

0: Hayır.

7. Siyasi partilerin finansman süreci şeffaf mı ve genel olarak kabul edildi mi?

1: Evet.

0.5: Tamamen şeffaf değil.

0: Hayır.

8. Seçimlerin ardından, iktidarın düzenli bir şekilde devredilmesi, kurulması ve kabul edilmesi için anayasal mekanizmalar var mı?

1: Üç kriter de gerçekleştiriliyor.

0.5: Üç kriterden ikisi gerçekleştiriliyor.

0: Kriterlerden sadece biri veya hiçbiri gerçekleştirilmiyor.

9. Vatandaşlar hükümetten bağımsız siyasi partiler kurmakta özgür mü?

1: Evet.

0.5: Bazı kısıtlamalar var.

0: Hayır.

10. Muhalefet partileri iktidarı ele geçirmek için gerçekçi umutlara sahip mi?

1: Evet.

0.5: Baskın iki parti sistemi var ve diğer siyasi güçler hiçbir zaman ulusal hükümette yer alma şansı yok.

0: Hayır.

11. Tüm vatandaşlar kamu ofisine potansiyel erişim sağlayabiliyor mu?

1: Evet.

0.5: Resmi olarak sınırsız, ancak uygulamada bazı gruplar veya ülkenin bazı bölgelerinden gelen vatandaşlar için sınırlı.

0: Hayır.

12. Vatandaşların devlet müdahalesinden ve gözetimden bağımsız olarak siyasi ve sivil örgütler kurmasına izin veriliyor mu?

1: Evet.

0.5: Resmen izin veriliyor, fakat uygulamada bazı resmi olmayan kısıtlamalara maruz kalabilir.

0: Hayır.

II Hükümetin işleyişi

13. Serbest seçimler sonucu seçilen temsilciler devlet politikasını belirleyebiliyor mu?

1: Evet.

0.5: Anlamli bir etki gösterebiliyor.

0: Hayır.

14. Üst yönetim organına göre yasama organı hükümetin diğer kolları karşısında açık üstünlüğe sahip yüksek bir organ mıdır?

1: Evet.

0: Hayır.

15. Devlet otoritesinin kullanımı konusunda etkili bir kontrol ve denge sistemi var mı?

1: Evet.

0.5: Evet, fakat bazı ciddi kusurlar var.

0: Hayır.

16. Ordu veya Savunma hizmetleri hükümeti aşırı derecede etkilemez.

1: Evet.

0.5: Etkisi düşük, ancak savunma bakanı sivil değil. Askeri darbe riski az olsa bile ülkenin darbe geçmişi vardır.

0: Hayır.

17. Önemli hükümet işlevlerini ve politikalarını yabancı güçler etkilemez.

1: Evet.

0.5: Koruyucuların bazı özellikleri.

0: Hayır.

18. Özel ekonomik, dini veya diğer güçlü yerel gruplar demokratik kurumlara paralel olarak önemli bir siyasi güç kullanıyor mu?

1: Evet.

0.5: Anlamli bir etki var.

0: Hayır.

19. Seçilen kişilerin ve devletin seçmenlere karşı hesap verebilirliğini sağlamak için yeterli mekanizmalar ve kurumlar var mı?

1: Evet.

0.5: Evet, ama ciddi kusurlar var.

0: Hayır.

20. Ülkenin her yerinde hükümet otoritesi hissediliyor mu?

1: Evet.

0: Hayır.

21. Hükümetin işleyişi açık ve şeffaf mı, bilgiye erişimi yeterli mi?

1: Evet.

0.5: Evet, ama ciddi kusurlar var.

0: hayır.

22. Ülkede Yolsuzluk ne kadar yaygın?

1: Yolsuzluk önemli bir sorun değil.

0.5: Yolsuzluk önemli bir konudur.

0: Yaygın yolsuzluk var.

23. Kamu hizmeti hükümet politikasını uygulaya biliyor mu ve bunun için istekli mi?

1: Evet.

0.5: Evet, ancak ciddi kusurlar var.

0: Hayır.

24. Vatandaşların özgürce seçme hakkı ve yaşamları üzerindeki hâkimiyet yaygınlığı üzerine popüler algılar nasıl?

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

25. Halkın hükümete karşı güveni nasıl?

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

26. Halkın siyasi partilere karşı güveni nasıl?

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

III Siyasal katılım

27. Ulusal seçimlerde seçmen katılımı nasıl?

1: %70 üzerinde.

0.5: %50-70 arasında.

0: %50'nin altında.

28. Etnik, dini ve diğer azınlık grupları, siyasi süreçte makul derecede özerklik sahibi mi?

1: Evet.

0.5: Evet ama ciddi sorunlar var.

0: Hayır.

29. Parlamentodaki kadın milletvekillerinin yüzdeleri durumu.

1: Koltukların % 20'sinden fazlası.

0.5: Koltukların %10 ile %20 arası.

0: Koltukların %10'undan az.

30. Vatandaşların siyasi partilere ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik oranı (siyasal katılım kapsamı).

1: Nüfusun %7'den fazlası.

0.5: Nüfusun %4 ile %7'si.

0: Nüfusun %4'ün altında..

31. Vatandaşların siyasetle uğraşma derecesi.

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

32. Vatandaşların yasal gösterilere katılma düzeyleri.

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

33. Yetişkin okuryazarlığı.

1: % 90'ın üzerinde ise.

0.5: % 70-90 ise.

0: % 70'den azsa.

34. Yetişkin nüfus ne ölçüde siyasetle ilgilenir ve bunu haberlerde ne düzeyde takip eder?

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

35. Yetkililer, siyasal katılımı teşvik etmek için önemli çabalar gösteriyor mu?

1: Evet.

0.5: Bazı denemeler mevcut.

0: Hayır.

IV Demokratik siyasi kültür

36. İstikrarlı, işleyen bir demokrasinin temelini oluşturmak için yeterli derecede toplumsal fikir birliği ve uyum var mı?

1: Evet.

0.5: Evet, fakat bazı ciddi şüpheler ve riskler.

0: Hayır.

37. Liderlik algıları; parlamento ve seçimleri atlayan güçlü bir lider isteyen nüfusun oranı.

1: Düşük.

0.5: Orta.

0: Yüksek.

38. Askeri yönetim algıları; askeri yönetimi tercih edecek nüfusun oranı.

1: Düşük.

0.5: Orta.

0: Yüksek.

39. Uzmanların veya teknokratik hükümetin yönettiği algı; Uzmanların veya teknokratların yönetmesini tercih eden nüfusun oranı.

1: Düşük.

0.5: Orta.

0: Yüksek.

40. Demokrasi ve kamu düzeni algısı; Demokrasilerin kamu düzenini korumada iyi olmadığına inanan nüfusun oranı.

1: Düşük.

0.5: Orta.

0: Yüksek.

41. Demokrasi ve ekonomik sistem algısı; Demokrasinin ekonomik performansa fayda sağladığına inanan nüfusun oranı.

Dünya Değerleri Anketine göre demokrasilerde ekonomik sistemin kötü çalıştığı görüşü geçerli değildir.

1: %80'den fazla ise.

0.5: %60-80 ise.

0: %60'ın altında ise.

42. Vatandaşların Demokrasiyi Popüler olarak destekleme düzeyi.

1: Yüksek.

0.5: Orta.

0: Düşük.

43. Güçlü bir gelenek sonucu Devlet ile Kilise ayrımı vardır. (Dini kurumlar)

1: Evet.

0.5: Kilisenin Devlet üzerindeki bazı etkileri mevcut.

0: Hayır.

V Sivil özgürlükler

44. Özgür elektronik medya var mı?

1: Evet.

0.5: Çoğulcu, ancak devlet kontrolündeki medya çokça tercih ediliyor. Bir veya iki özel mal sahibi medyaya hakim.

0: Hayır.

45. Boş bir baskı ortamı var mı?

1: Evet.

0.5: Çoğulcu, ancak devlet kontrolündeki medya çokça tercih ediliyor. Ulusal gazetelerin özel mülkiyeti yüksek derecede yoğunlaşmaktadır.

0: Hayır.

46. İfade ve protesto özgürlüğü var mı?

1: Evet.

0.5: Azınlık görüş sahipleri resmi tacize maruz kalmaktadır. Özgür ifadelerin kapsamını, İftira yasaları kısıtlamaktadır.

0: Hayır.

47. Medyanın kapsama alanı sağlam mı? Kamusal meseleler, makul ve çeşitli görüşler ile özgürce ifade edilerek tartışılabilir mi?

1: Evet.

0.5: Resmi bir özgürlük vardır, fakat uygulamada ciddi sıkıntılar vardır.

0: Hayır.

48. İnternet erişiminin de politik kısıtlamalar var mı?

1: Hayır.

0.5: Bazı ılımlı kısıtlamalar mevcut.

0: Evet.

49. Vatandaşlar özgürce meslek örgütleri ve sendikalar kurabiliyor mu?

1: Evet.

0.5: Resmi olarak özgürler, ancak bazı kısıtlamalar mevcut.

0: Hayır.

50. Kurumlar vatandaşlara şikâyet dilekçelerini hükümete sunma fırsatı veriyor mu?

- 1: Evet.
0.5: Bazı fırsatlar var.
0: Hayır.

51. Devlet tarafından işkence kullanımı mevcut mu?

- 1: İşkence kullanılmaz.
0: İşkence kullanılır.

52. Hükümet etkisine karşı yargının bağımsızlık düzeyi.(Uluslararası yasal ve adil denetçilerin görüşlerini dikkate alın). Mahkemeler hiç hükümete veya üst düzey bir devlet memuruna karşı önemli bir karar almış mıdır?

- 1: Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

53. Dini ifade özgürlüğü ve dini hoşgörü düzeyi nedir? Bütün dinler özgürce yaşanabiliyor mu? İbadet hakkı özel olarak müsaade ediliyor mu?

- 1:Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

54. Yasalar altında, vatandaşların eşit muamele görme düzeyi.

- 1: Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

55. Vatandaşların temel güvenceleri sağlanıyor mu?

- 1: Evet.
0.5: Suç büyük kesimler için güvenliği tehlikeye atacak kadar yaygındır.
0: Hayır.

56. Özel işletmelerin hükümet etkisinden arındırılma düzeyi ve özel mülkiyet hakkının korunma derece.

- 1: Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

57. Vatandaşların, Cinsiyet eşitliği seyahat hakkı, iş seçimi gibi kişisel özgürlüklerden yararlanma düzeyi.

- 1: Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

58. Vatandaşların, İnsan haklarının korunmasına yönelik popüler algıları; Temel insan haklarının iyi korunduğunu düşünen nüfusun oranı.

- 1: Yüksek.
0.5: Orta.
0: Düşük.

59. İnsanların ırkı, rengi veya dini inancı temelinde hiçbir ayırım yapılmamaktadır.

- 1: Evet.
0.5: Evet, ancak bazı önemli istisnalar mevcut.
0: Hayır.

60. Sivil özgürlüklerin engellenmesi adına hükümetin mazeret olarak yeni riskler ve tehditler getirme kapsamı.

1: Düşük.
0.5: Orta.
0: Yüksek.